

9 žnia išleidyto
AŠIUVAS

DĒŠIMTAS.

TĒVYNĒS
S A R G A S.

MENESINIS LAIKRAŠTIS

paskirtas dvasiškam ir medžiagiškam Lietuvių
tautos sulaikymui par jos apšvietimą.

MENŪ 1896 SPALIŪ

TILŽEJE.

TĖVYNĖS SARGAS.

„Ne katalikyste dėl Tėvynės,
bet patrijotizmas iš Dievo meilės“.

Išeina ant mėnesio vieną kartą. Metine prekė ant vietos 1 rublis;
prusineis pinigais 2 m. 20 pf. Į Ameriką su prisiuntimu 1 dol.
Atskyras numeris ant vietos 10 kap.,

Į t a l p a.

<p>I. Caras spaudžia žmones, bet ir caras prispaustas. J. K. . . 1</p> <p>Ir vėl — tėvynės meilė. Dievmedis. 6</p> <p>Fide, sed cui-vidē. Virbalas. 15</p> <p>Ant sargybos. (1. Kas kaltas, kad lietuvi su maskoleis nesibičiūliūja? 2. Kas jau padaryta dėl igijimo lietuviams prigulinčių tiesų, ypatingai — spaudos? 3. Ar iš miela-širdystės bus mums ji su-gražinta?) Vaišgantas. . . 18</p>	<p>Kas girdėtis? Illakei. A. Jūdakis. 26</p> <p>Lietuvininkai Essenę ir Dort-mundę. J. L. 29</p> <p>Liverpolis Anglijoje. J. L. . 30</p> <p>Liepava. Tasai. 32</p> <p>A. a. Vytautas Juškevyčė Vaišgantas. 33</p> <p>Musų raštai. „Garsas Amerikos Lietuvių“, „Lie-tuva“ „Vienybė Lietuvininkų“ „Kardas.“ V. 35</p> <p>Patarmės dėl staliorių. A. D. 41</p> <p>Apgarsinimai. 48</p>
--	---

I.

Caras spaudžia žmones, bet ir caras prispaustas.

Rudens šlapios, bjaurios buvo dienos, kad praužė garsas: Aleksandra III silpnai susirgęs išvažiavo pietusę gydytus. Neilgai laukus, žaibo graitumę parėjo Maskoliją žinia, kad jau nebėra Aleksandro III, o ant sosto užlipe Nikalojus II, jo sunus. Maskolijos činaunikai, kurie tiktai iš

to turėjo dūną, kad mokėjo gerai išlupti iš mažesniųjų, buk tai pildydami caro valią, nusiminė visi. Nevienas iš jų gaudžiai verkė neteip gailėdamasis tyrono, kaip bijodamas jūdosi ateitės, kad nebesivile gausias algą ir da kryžių su medaleis už tai tiktai, kad žmones spaudė ir jų tiesas po kojų minė. Šviesiejė žmonės džiauges, daug, labai daug laukdami gerų parmainų nū jauno caro. „Caras-jaunas, pasakojo, myli laisvę, myli tiesą, tai mokės ir žmonėms suteikti laisvę ir tiesą“... Pražuvo jų viltis teip lygei, kaip ir baimė pirmųjų. Visa atsiliko kaip buvę. Činai gali lupti žmones ir imti už tai algas, o gerų norų gyventojai gali toliaus tylomis dejūti, dėlto kad balsiai pasiskūsti neleidžia ir jaunasis caras. Maskolijos rėdymas neparsimainė nė truputėlio. Žmonės neturi laisvės, neranda tiesos. Lietuviams tebėra uždrausta savo vaikelius mokyti gražiai lietuviškai. Jei randa urėdnikas vaikelį su knigomis už stalo, o prie jo mokytoją, tai praneša tūjaus augstesnei valdžiai, lig tartum sugavęs pikčiausius vagis. Paskui nubaudžia ir tėvus ir mokytoją ir vaikelį prirašo prie „neblagonadežnų“ (pavojingų); ir visi jie turi kentėti už tai, kad norėjo pažinti mokslą, suprasti, kaip reikia V. Dievą mylėti ir su žmonėmis patogiai gyventi. — Lietuviai tebevaitoja prispausti činaičių: jiems nevale nė knigas skaityti, kaip didžiausiams nusidėjeliams, kuriems kaliniūse esant neleidžia knigų skaityti, o tai vis dėl didesniųjų kankinimo, kad negalėtu nusiraminti knigas skaitydami. Teip buvo žmonės suspausti prie

senojo caro, teip tebėra ir dabar, o jaunasis caras užkrovė dar didesnę slogą lietuviams: užgynė kryžius statyti. Kryžius tai lietuvių visas ramumas. Eina keliu nuvargęs lietuvis, darbas jo sunkus, mislįs liudnos, bet štai šalip kelio stovi kryžius. Pakelia jis akis prie paveikslo to Išganytojo, kurs už jį kentėjo ir numirė ant kryžiaus, o mislę parsikelia į dangų pas tą patį Išganytoją, kurs pasakė, kad čė ant žemės reikia kentėti, norint nueiti į dangų; ir širdis lietuviu jau nusiramino. Tas kelias ant žemės, tai kelias dangun, taria keliaunikas — ir lengvesne jo kelione, ir meilesnis jam darbas. Bet gudas pavidėjo lietuviams ir to nusiramavimo, pavidėjo jiems Išganytojo paveikslo — ir caras uždraudė statyti kryžius šalip kelio. Tokius išmislyti pragariškus kankinimus ir prispaudimus, kad nusilinksminimui nebutu nė laiko nė vietos, gali tiktai gudas.

Vieni kaltina carą Nikalojų, kad jis visiškai pasidavęs senųjų činaunikų kartai, klausas Pobiedėnoscevo ir kitų jam lygių kankintojų. Kiti vėl sako, kad patsai caras esąs geras, suvisai nenorįs klausyti veidmainių činaunikų, bet negaliąs už kartą parmainyti to tako, kuriū ėjo jo tėvas. Gal ir tiesa, kad jaunasis caras nebutu teip blogas, jai neturėtu išgamų tarnų, kurie jį suvedžioja, kurie jį laiko prispaudę, idant neparmainytu rėdymo būdą. Ar jį tikrai spaudžia činaunikai, kad elgtus teip, o ne kiteip, sunku mums numanyti, bet kad Augščiausioji Ranka jį spaudžia, tai regima visiems. Neturėjo gal da caras tos linksmos valandos, kurioje tulžės kartumo nebutu primisę. Tėvui

mirštant turėjo prižadėti paimti sau už pačią tą mergaitę, kurios visiškai nemylėjo. Kad neužsimirštu tas prižadėjimas, reikėjo jaunam carui tėvą palaidojus, tūjaus ir veseles kelti. Ar jis iš tų veselių galėjo džiaugties Tiktai sugrižęs iš pietų krasto jaunasis caras pradėjo žvalgyties po sostapilę kaip naujas valdonas, štai sukila maištas tarp Petrapiles augstųjų studentų. Tukstantis jaunikaičių, visos Gudijos žiedas, šiausias prieš savo valdžią. Nutilo jaunikaičių sumišimas, kaip ir visados Šių metų pavasario sulaukęs važiuoja caras Maskuvon apsvainikūtu. Iš visos pasaulės kraštų suvažiavo galiunai ir svečiai ant tos iškilmės. Iš visos plačios Gudijos rinko pinigus, siuntė išrinktūsius su dovanomis. Maskuvos miestą išpūšė, kaip tiktai mokėjo gudai. Caras, jo giminė, visi svečiai linksminosi apsvainikavimo dienoje, o ant Maskuvos lauko, „Chodynką“ vadinamo, besistumdama mine prie caro dovanų, už tų pačių žmonių pinigus nupirktų, suminiojo lig smerties tukstantis žmonių. Iki 5000 (penkių tukst.) žmonių nuklojo tą lauką, vieni jau nebegyvi, kiti vargei bekvepūdami. Tą pačią dieną arti 2000 nuvežė ant kapų, vežymais veždami kaip šiaudų kulus. Negražu tai buvo, kad caro tarnai nemokėjo žmonių paliksminti patogiai, liudna buvo ir carui, kad iš jo priežasties tukstantis žmonių gyvastį pražudė, gerai butu buvę tokį atsitikymą paslėpus, bet jau nebegalima buvo. Dėlto tai caras ir pasirodė mielaširdingu valdonu: kiekvienai šeimynai, kur buvo nabašnikas liepė iš kassos išdūti po vieną tukstantį rublių.

Laikui praslinkus važiūja caras su savo žmona ant parodos į Nižnyj-Novgorodą. — Novgorodiškiai laukdami augštų svečių pastatė tam tyčią butą, išpūšė ciecoriškai; norėjo, mat, žmonės suteikti savo ponui žemišką rojų. Bet ir čė nelaimė. — Sukilo vėtra ir visą parėdymą išardė. Vargei spėjo sulopyti iš naujo, idant galėtu caras apsigyventi nors ant trūmputėlio laiko.

Važiūja paskui caras už rubežiaus pas svetimus galiunus apsilankytu, pasirodytu, o gal ir pasiteirautu. Pasiemė savo žmoną carienę, keletą augštų ponų ir užrubežinių dalykų ministrų Labancvą, kurs turėjo pravedėju buti visoje kelionėje. Neilgai tevažiavo su savo ministriu. Tas geras žmogus kelionėje vagonę netikėtai numirė, carui nė vieno žodžio nepasakęs. Pirmasis miestas Viednius, Austrijos sostapilė, turėjo sulaukti Gudijos svečius. Pasipūšė miestas kūgražiausiai: vainyvais apkabinėjo namus, padirbino žolynų vartus, iškabino brangias skaras, — visas nušvito Viednius ir laukė caro. Laukė ramiai, bet nežinia iš kur sukilo vėtra ir išardė papūšimus, — carui bevažiūjant.

Užlipo Nikalojus ant sosto vėtroms užiant, tos vėtros nū jo neatsitraukia ir viešpataujant, o mes lietuviai laukkime, beneprašvis saulėlė, vėtrai nutikus.

J. K.

Ir vėl — tėvynės meilė.

„Mylėk V. Dievą už visa labiausiai,
Artimą kaip pats savę, o
Tėvynę už savę daugiau.“ X.

„Negana mylėti tėvynę labai, reikia
ją mylėti išmintingai!

St. Tarnauskas.

Yra sena patarlė, prikišama tiems, kurie nemylė savo tėvynės, o sakoma lotyniškai taip: ubi bene, ibi patria — kur gerai, ten tėvynė. Jei butu tai tiesa: ubi bene — kur gerai, ten tėvynė, tai žmogus patol temylėtu tėvynę, pakol jam ten gerai; o jei toje „tėvynėje“ pasidarytu jam sunku gyventi, tai pasijieškotu kitos vietos ir tenai ramiai gyventu.

Žmonės taip nedaro — vieną kitą tiktai išmetant, tai matyt, kad ne ten tėvynė, kur gerai, bet ténai, kur tėvų tėvai gyvena, nors ten ir negerai butu.

Žmogus iš pat' kudikystės prisiriša prie tos žemės, kur gimė ir augo; jam meilesnė už kitas ta kalba, kurioje ištarė pirmūsius žodžius, meilesni tie žmonės, tarp kurių užaugo, ta laisvė ir tie įstatymai, kureis jo šalis rėdosi, papročiai, tikėjimas, — trumpai sakant, jis myli savo krašto dvasę, netiktai žemę. Toksai žmogaus prisirišimas prie savo krašto žemės ir dvasios tai ir vadinasi tėvynės meilė. Ir dėlko-gi žmogus myli tai visa? — Paklausk mažą vaikeli, dėlko jis apkabina rankutėmis savo motyną ir bučiūja — nepasakys, tiktai į tavę pažvelgęs šviesioms akutems, lig tartum sakydamas: kam dar manę klausai, antrą kartą apkabins savo mylimą motyną dar tvirčiau. Kodėl taip esti? Tai **prigimta meilė**, kurią jaučiame visi, nors nekiekvienas užklaustas mokėtu aiškiai atsakyti — dėlko jis myli. Ne tiktai tėvo ir motynos, bet **ir tėvynės meilė yra mūsų prigimimui Sutvertojo dūta**. Tas pats V. Dievas, kurs įkvepė mums meilę, kurs ant kalno Sinai aiškiais žodžiais prisakė mylėti tėvą ir motyną, tas pats Viešpats liepė mums ir tėvynę mylėti. Žmogus, kurs myli V. Dievą, klauso Jo prisakymų, turi mylėti ir tėvynę — nes tai tokia Dievo vale. Toksai žmogus negali prisilaikyti tos iškreiptos

patarlės — kur gerai, ten tėvynė, bet turi daryti gerai, idant jo tėvynėje, jei buvo pirma sunku gyventi, negerai, pasidarytu ramus gyvenimas, butu gerai.

Kad tai kiekvieno žmogaus yra augšta predermė pagal savo galės šelpti tėvynę, ją mylėti, žinome ne tiktai iš V. Dievo prisakymo, bet matome ir gražius paveikslus, užrašytus senamę Įstatymę. Kadą Assyru karvedis Holofernes apgule žydų miestą Bethuliją ir teip suspaudė gyventojus, kad tie buvo pažadėję pasidūti, jei už penkių dienų nesulauktu pagalbos, tai viena moteriškė, skaisti ir nekalta našlė, vardu Judytha, stojos apgineją. Pasimeldusi nuėjo pas Holofernę ir pas jį meiliai priimta — nukirto jam galvą. Kareiviai vedėjo nebtekę, atgal atsitraukė, ir žydai atgijo visą laisvę. Ir kita žydų moteriškė gražiai užtarė savo žmones prispaudimę ir išgelbėjo nū pražuties: buvo tai Esther'a, kuri prašydama už savo vientaučius nesibijojo ir galvą padėti, jei butu karalius reikalavęs. Tai moteriškės — tėvynainės.

Ogi vyrai? Yra daug, žydų kunigas Mathathias, kurs po kalnus ir miškus rinko parsekiojamus žydus, o suradęs tokių vargūlių burius — ginė savo kalbą ir papročius. Iudas Makkabeus ir jo broliai, kurie nenorėdami atsižadėti savo papročių ir Tikėjimo velijo numirti, nekaip pasidūti neprieteliui.

„Vis tai paveikslai, paimti iš žydų giminės,“ pasakys man skaitytojas krikščionis; „mums reikia krikščioniškų pavyzdžių.“ Gerai. Imkime Naują Įstatymą t. y. Jezaus Kristaus gyvenimą ir čė pajieškokime. Kad Jezus Kristus yra Dievas ir žmogus vienoje dieviškoje asaboje, tai jau žino kiekvienas vaikelis, kurs rūšias pirmą kartą eiti spa-vednes. Jezus Kristus, priimdamas žmogaus kuną, gimė žydų žemėje, iš žydiškos giminės, ir dėlto tai **žydų šalę įpatingai mylėjo**: buvo tai išrinktosios giminės kraštas, tėvynė. Ir kaip-gi gailėjo V. Jezus Jeruzolymos miesto, kadą regėjo, jog veltui išėjo visas Jo rupestis sulaikyti nū pražuvimo tą sostapilę. Štai kaip rašo Šv. Evangelistai: — „O kad prisuartino, išvydęs miestą (Jeruzolimą), verkė ant jo, tardams: jog kad ir tu pažintumei, o tai toje tavo dienoje, kas tau ant pakajaus, bet dabar uždenkti yra daiktai nū

akių tavo. Nes ateis ant tavęs dienos, ir apkas tavę tavo neprieteliai pylimu, ir apgulys tavę ir iš visų šalių suspaus tavę. Ir ant žemės išvers tavę ir tavo sunus, kurie tavyje yra, o nepaliks tavyje akmens ant akmenio, dėlto jog nepažinai laiko aplankymo tavo.“¹⁾

„Jeruzalem, Jeruzalem, kuri užmuši pranašus ir akmenims žudai tūs, kurie pas tavę buvo siūsti. Kiek kartų norėjau surinkti tavo sunus, kaipo višta surenka savo vištelius po sparnių o nenorėjai.“²⁾

Verkė V. Jezus, gailėdamasis Jeruzolymos, dėlto kad įpatingai tą miestą mylėjo. Dieviškam Mokytojui visi miestai buvo lygūs, visos pasaulės gyventojai, — Jo vaikai, o vienok Jeruzolymą išskyrė nū kitų. Tai ir mums, Kristaus mokytiniais, pridera, mylint visus žmones, atskirti savūsius nū kitų ir laikyti pirmoje vietoje. Tokius tai turime paveikslus iš vistorijos, surašytos nešėip jau rašytojų, bet vyrų, įkveptų Šv. Dvasią.

Paimkime dabar viršui minėtą sakinį: „**Mylėk V. Dievą už visa labiaus.**“ Yra tai paties V. Dievo žodžiai, o mokslas jų aiškus. Žmogus turi teip mylėti V. Dievą, kad nebutu kito daikto ant pasaulės, kurį mylētu lygei kaip Dievą, nesakant jau labiaus už V. Dievą. Dėlto tai, jei V. Dievo meilė reikalautu, turi žmogus dėl tos meilės išsižadėti visų šios pasaulės gerybių: ir savo turtų, ir savo krašto, savo sveikatos, ant galo, ir gyvasties. Mat teip yra: jei žmogus negali kiteip beužsilaikyti, kaip tiktai vieną iš tų išsirinkdamas — ar V. Dievą apleisti, ar savo tų gerybių atsizadėti, tai tadą aiškiai pasirodo, ką myli. Jei apleis V. Dievą, parodys, kad labiau myli svieta ir sveikata, ir savo gyvastį; o jei antraip, tai yra, jei velys ir numirti, nekaip V. Dievo išsižadėti, tai jau kiekvienas supras, kad V. Dievą myli labiaus, nekaip savo gyvastį, tai yra, už visa labiaus. — Toliaus, sako Švento Rašto žodžiai: „**Mylėk artima, kaip pats save.**“ Tai yra — teip daryk, kaip nori, kad apie tavę gerai kalbētu, tavę sušelpu nelaimėje esant, sergant aplankytu, alkstant pavalgidintu, tai ir tu teip-pat daryk kitiems.

1) Luk. XIX, 41.

2) Math. XXIII, 37.

Ko nenori, idant kiti tau darytu, ir tu nedaryk. Negerai tau, kad tavę niekina, išjūkia tavo kalbą, papročius, tikėjimą, tavo darbus — tai ir tu sergekies, kad kitų neniekintumei ir neišjūktumei.

Prie tų dviejų aiškių V. Dievo prisakymų išmintingi žmonės, kurie gerai supranta visoki mokslą, pridurė trečią sakinį: „Mylėk tėvynę už savę daugiau.“ Negana tokios meilės, kokią myli apskritai visus žmones, reikia savo tėvynę mylėti daugiau, bet ne už visa labiau. Jei dėl tėvynės reiktu atsižadėti V. Dievo ir š. Tikėjimo, kurs prie Dievo veda, tai apleisk tėvynę, o mylėk V. Dievą. Če mat žemiškos tėvynės meilė pasibaigė: ji turi but mažesne už V. Dievo meilę. Ir tiktai už tą vieną Augščiausią meilę temažesne, o už kita visa turi ji augščiaus stovėti: ir už turtus, už sveikatą ir gyvastį. Kiekvienas žmogus nori gyventi ir bijos smerties, bet dėl tėvynės meilės ir smerties turi nesibijoti ir savo gyvastį atidūti. Nevienas ėjo su ginklais-tėvynės gintu, ir nors jautė, jog neišliks gyvas, vienok ėjo drąsiai ir galvą padėjo, bet tėvynės neatsižadėjo. Dulce et decorum est pro patria mori, sako Rymenų patarlė, saldu ir gražu už tėvynę mirti.

Pritaikinkime dabar šitą mokslą prie savo gyvenimo, savo tėvynės Lietuvos.

Lietuva yra pamušta gudų ginklais; gudas laiko ją apgulęs: visur jo kareiviai, pilis, jo palicija, jo viršininkai. Gudų viešpatystė susideda iš šimto milijonų gyventojų, o Lietuvos kraštas teturi 2 milijonu su viršum. Aiškus tai daiktas, kad ginklais, t. y. šaudyklėmis ir kalavijais, mes negalime ginti tėvynės nū prauzavimo. Butu tai teip jūkinga, kaip kad piemenelis, matydamas vėjo maluno sparnus besisukant, norėtu jūs suturėti, savo lazdelę atspirdamas. Tie sparnai, vėjo sukami, sulaužytu jo lazdelę, o gal ir jį patį užmuštu, ale kaulelius tai jau nemažai patraškintu. Lietuva, kaip dabar, nė nemislyja atgauti pilną patvaldystę, savo visą žemę, savo pilis. Lietuvai terupi dabar tiktai užlaikyti savo **dvasią**, t. y. š. Katalikų Tikėjimą, savo kalbą ir papročius, ir visa tai, ką gero ji gavo nū savo senolių. Lietuvos uždūtis iš vienos puses daboti, idant nesiplatintu jos kraštę gudiška dvase ir kreivatikystė,

o iš antros puses rupinties, idant žmonės taptu kaskart šviesesni mokslu, o par tai butu tvirtesnio tikėjimo ir patogesnio gyvenimo, ir gautu geresnį dūnos kašni. **Su ginklais rankose prieš gduų valdžią nesišiaušti, bet vienok nepasidūti pavertimui į gudus ir kreivatikius, yra tai tėvynainių lietuvių pamatas, ant kurio stovi tikra tėvynės meilė. Teip maž-daug visi lietuviai supranta Lietuvos meilę, — ginklais nekariauja, bet dorais darbais ir kantrybę.**

Bet yra ir tokių lietuvių, kurie nevisus savo krašto turtus gina ir nū pražuties sulaikyti trokšta. Jie netiktai negina, bet stačiai nori išnaikinti brangiausį mūsų tėvynės turtą — š. Katalikų Tikėjimą. Rašo gazetas ir kniželes, kuriose išjūkia š. Tikėjimą, kunigus, katalikų papročius. Tokie žmonės labai neišmintingai daro. Tokie lietuviai tai didžiausieji mūsų priešai ir naikytojai; baisesni už patį gudą, nes gudo visi lietuviai bijos ir iš tolo bėga, kaip nū vilko, ale toksai lietuvis prisidengia tėvynės meilę, lig vilkas avies kailiu, ir žmonės jį arčiaus prisileidžia. Tokiu budu apgaudinėja žmones, kurie nepažįsta pikto vilko avies kailyje. Gal tokie lietuviai ir daug šaldžių, gražių žodžių pasakoja apie Lietuvos meilę, gal jie daug žaibų ir perkunų sumečia ant Gudijos, bet iš tikro jie varo tą patį darbą, kaip gudai: naikina š. Katalikų Tikėjimą, kurs yra brangesnis ir už tėvynę, ir ant kurio visa Lietuva stovi, kaip ant tvirtiausio pamato. Jei kam-nors pasiklotu išnaikinti Lietuvoje Katalikų Tikėjimą, tai toje pačioje valandoje, kaip tik pražutu tas Tikėjimas — prapultu ir Lietuvos atskira tauta. Tokie lietuviai, kurie nemyli š. Tikėjimo, ale sakos mylią tėvynę, netiktai elgias neprotingai, bet dar vargina Lietuvą, manydami, kad be tikėjimo sulaikys ją. Ardo jie ir naikina Lietuvos dvasišką pamatą, o į tą vietą nieko naujo dūti negali. Teip neišmintingai jie daro, kaip darytu ukininkas, kurs norėdamas parmainyti namus, senūsius sugriautu, neturėdamas naujiesiems nė medžio, nė darbininkų. Atsiliktu vargšas be pastoges, teip ir lietuviai atsiliktu be Lietuvos, jei nustotu katalikais buvę. Lietuva, budama prispausta, randa š. Tikėjimą nusiraminiimą: katalikystėje turi ji visą savo tvirtumą. Kaip pirmųjų amžių katalikai, gina lietuviai š. Tikėjimą, bet draug gina

ir savo žemę ir savo kalbą, gražiausias paveikslas tai Kražiai. Kas uždegė Kražiečių širdis tokiu drąsumu? . . . Tai V. Dievo ir š. Katalikų Tikėjimo meilė. Ta pati dieviška meilė pridavė jiems tvirtumą nepasidūti nė kareivių-kankitojų buriui. Ginė ir užlaikė Kražiečiai š. Tikėjimą, o tokiu budu neleido sugriauti gražios muro bažnyčios, **neleido įtaisyti toje vietoje grynai gudiškos mokslavietės**, kuri butu Lietuvos vaikelius vertusi į gudus. O jei Kražiečiai butu klausę mokslo tų visų lietuvių, kurie niekina š. Tikėjimą ir jo tarnus kunigus, ir butu po kojų paminę tą brangiausią dovaną — katalikystę — kas butu dabar iš Kražių? Butu gudų lizdas puikiausioje Žemaitijos šalyje. V. Jezus pasakė: „Iš vaisių pažinsite medį.“ Iš mokslo vaisių pažinsite mokslo gerumą. Lietuviai **tikri katalikai** išdūda gerus vaisius, tai jų ir tėvynės meilė yra gera, **tikra**. Lietuviai be tikėjimo lig šios darvalandos nepadarė nieko gero, kūm galėtu, pasiremdami tiktai ant savo netikėjimo, pasirgiti prieš žmonės. Pakelė jie tiktai vietomis barnius, kurie prispausta Lietuvą dar labiaus vargina.

Yra gal tarp tų lietuvių, patrijotu be tikėjimo, ir karštų darbininkų, kurie iš visos širdies norėtu sušelpti Lietuvą, bet patis budami kitų apgauti, — ir savo draugus, patis nenumanydami, apgaudinėja. Jie gal ir labai karštai myli tėvynę, bet **negana mylėti tėvynę labai, reikia ją mylėti išmintingai**. Tas sunus neišmintingai myli savo seną tėvą, kurs nuvargęs, tiktai lazda pasiremdamas tegali vaikščioti, jei atima jam lazda, norėdamas, idant jaunesniu išrodytu; **nors jį ir aprėdytu puikiais rubais ir valgidintu skaniais valgymais**. Be lazdos senelis tai tikras nevalnėkas: negali pats vienas nė žingsnio žengti. Ir visi lietuviai, kurie atima savo tėvynei š. Tikėjimą, kaip nelyginant senam tėvui lazda, — gal ir myli Lietuvą labai, bet neišmintingai.

— Taigi lietuviai, kurie nedaug esate mokslo matę, ir susieinate su mokytesniais už savę lietuviais — tėvynainiais, prisiveizdėkite gerai, kokios dvasios yra tie „mokyti“ žmonės. Jei toks „mokytas“ lietuvis, garbindamas Lietuvą ir keldamas visus prie lietuvių — niekina ir pamina š. Tikėjimą, žinok, kad tai netikras lietuvis. Nors jis ir iš tiesos labai karštai mylėtu savo tėvynę, — jis myli ją

neišmintingai, ir netiktai jos nepakelia, bet dar veda pražuviman, teip kaip ir gudas, kurs visupirma neapkenčia katalikystės mūsų kraštę. Atsitinka ir teip, kad „mokyta“ lietuvis susitikęs su prasčiokeliu, neantsipūla niekinti š. Tikėjimą, bet nė žodžiais, nė darbais neparodo, kad jį myli, (o priešingai — gal parodo darbais, kad **nemyli**), tai ir toks lietuvis **nemyli** išmintingai savo tėvynės.

Gana jau apie tą lietuvių pamatą š. Katalikų Tikėjimą; pažvelgkime į šėip-jau kasdieninį žmonių gyvenimą, — ką reikia veikti, mylint tėvynę.

Be žemės ploto nėra tėvynės. Tai-gi tie visi lietuviai, kurie pardūda nors mažiausį žemės kąsnelį gudui, vokečiui, latviui ir t. t., nemyli tėvynės. Jei teip vienas po kito pardavinētu savo žemę svetimtaučiams, tai ant galo visoje Lietuvoje nebeliktu lietuvių — ukininkų, o tiktai lietuviai — vergai, jei neišeitu ir tie į Gudiją ar į kitas svetimas šalis. O reikia labai sergeties nū žemės pardavimo, dėlto kad gudai turi tam tyčia bankus, idant išpirktu Lietuvos žemę ir užgyvendintu gudais. — Kitaip atvertus, tai kiekvienas lietuvis, kurs padidina ir apgyvena žemės nors dalelę, nupirktą nū svetimtaučią, yra tikras tėvynės sunus.

Nemyli tėvynės tie ukininkai, kurie žemę drasko į dalis, tąsosi po sudus, sukišdami į advokatų delmoną paskutinį savo turta. Teip elgdamies sumažina savo lobį, išnainkina ramų gyvenimą, — o mums reikia rupinties, kad butu kūdaugiaus pilnų ukininkų, ramiai su pačią ir vaikeliais gyvenančių. Jei atsiranda nesutikimas tarp brolių ar sąsiedų, neikite pas guda, nė pas urėdniką, nė pas asesorių, nė pas tarpininką, nė pas miravą: — vis tai gudai, Lietuvos priešai. Nesisakykite jiems savo vargų ir sielvartų: — jiems tai visa nerupi; jie tiktai trokšta, idant visi lietuviai atliktu kreivatikiais ir gudais. Jie tą užtars, kurs daugiau dūs pinigų, o tiesos nejieškos. Neikite pas gudus, bet ateikite pas gerus išmintingus sąsiedus, kurie padarys sątaiką. Pasiklauskite mokytų žmonių geros rodos — savo kunigų, daktarų ir kitų šviesesnių lietuvių, jei toje apygardoje gyvena. Jėgu jau be sudo susitaikinti negalite, tai nueikite ant galų pagalios ir į sielską — valščiaus sudą:

ten sudys savieje žmonės. Bet kitur — sergekites, kad nereiktu į sudą važinėti.

Toliaus — visi tie žmonės, kurie jieško uždarbio savo kraštę: ar tai kupčiaudami, ar amatninkystę užsiimdami, ar žemės nusamdydami, — ir visi tie, kurie dūda **uždarbi** savo žmonėms, o neatejunams svetimtaučiams — tai tėvynės sunys. Kas perka sau reikalingus daiktus pas lietuvį, kas dūda rubus siuti lietuviui, kas nusamdo murnikus, tepliorius ir kitus amatnikus lietuvius — tas myli tėvynę.

Negerai daro tie visi, kurie be didelio reikalo išeina iš savo krašto, įpatingai į Afriką ir Ameriką. Kū mažiaus belieka gyventojų savo kraštę, tū sunkiaus sulaikyti likusiems tėvynę nū pražuties; o prie to dar ir išėjusieji lietuviai vargiai beužsilaiko gerais lietuviais. Kaip lašas mariose, taip lietuvis pražusta plačioje pasauleje. Netiktai už rubežiaus, bet ir į didelius miestus mūsų kraštų k. a. Petrapilį, Rygą, Liepoją ir kitus nereikia eiti: ir ten daug prapūla lietuvių. Pasakys gal kas — reikia man dūnos, tai ir einu, kur gaunu uždarbį Brolyti, o pasakyk man, kas dūda dūną mūsų kraštę — Lietuvoje begaliniai skaitliui žydų, daugybei vokiečių, latvių, gudų? Jei atejunai turi dūną ir dar gerą dūną Lietuvoje, tai patiems lietuviams teippat galima gauti, jei tiktai gerai rupintusi ir jei **visi lietuviai užsilaikytu vienybeje**: visus savo darbus ir reikalus atlikdami **tiktai su lietuviais**. Paspiriant lietuvišką kromnįką, nosisamdant lietuvišką amatnįką, išdūdant lietuviui žemę ar sodą, jei ir prisireiktu vienam — kitam nukentėti, o dar keletą skaitikų pražudyti, — nesigailėkite. Tas vargas, tas skatikas — tai tėvynei atidūtas uždarbis. Iš pradžios nesiregi pelno, bet paskui jis atneš didelius vaisius. Tokiu tiktai budu, t. y., jei **lietuviai dūsime visą uždarbį lietuviams, galėsime išvaryti iš savo krašto siurbeles — žydus ir kitus visus atejunus**. Nebe-gaudami nū mūsų uždarbio, patįs apleis mūsų kraštą. Tada tai tas pelnas, kurį jie imdavo, pasiliks mums lietuviams.

Tie tėvai gražiai myli tėvynę, kurie auklėja išmintingai savo vaikelius, **mokydami jų gražiai lietuviškai skaityti ir rašyti**; kurie nuperka jiems netiktai elementorius ir maldų knižgelę, ale ir teipojau visokių knižų pasiskaityti.

Bet labai negerai elgias tie tėvai, kurie leisdami vaikus į visokias „narodnosias“ nesirupina nė padaboti, ko ten vaikas išmoksta nū maskolio mokytojo, nė pamokyti **pasamdžius gerą mokytoją**, jei patis nieko neišmano. Iš vaikelių užaugs vyrai ir moteris — lietuviai ir lietuvaitės: iš tokių vyrų ir moterų susideda visa Lietuva. Taigi kū daugiau bus gerai mokytų ir gražiai, dievobaimingai užaukletų lietuvių ir lietuvaičių, tū laimingesne bus Lietuva. Atsiminkite tėvai, kad nū jusų elgimos ir vaikų auklėjimo priguli Lietuvos ateitis!

Kas gali leisti savo vaikus į augštesnius mokslus, tas turi butinai siųsti netiktai sunus, bet ir dukteris; nes Lietuvai reikia šviesių vyrų ir šviesių moterų. Nereikia sunaus suturėti nū mokslo, jei jis nežada buti kunigu. Tegul **jis išsirenka sau tinkamą mokslą**, bytiktai butu geras žmogus. Ne vienas kunigas Lietuvai tetarnauja, ir kiti mokyti žmonės tėvynei lygei-pat reikalingi, ir labai reikalingi. Iš tokio tėvų vienpusiško pasielgimo ir pasidarė teip, kad Lietuvoje daktarai ir advakatai atejunai prikemša savo kešenes lietuviškais pinigais.

Tėvynės meilę minėdamas niėko nesakau apie tai, kad reikia butinai visiems pirkti ir skaityti lietuviškas **knigas ir laikraščius**. Labai negražiai daro tie, kurie bijodami palicijos, bijo ir į rankas paimti lietuviškus raštus. Visas mūsų mokslas platinasi knigomis; iš raštų mes numanome, kas kaip gyvena, ko Lietuvai reikia, kas daugiau kenčia ir ką labiaus šelpti. Tai-gi kiekvienas turi raštus skaityti, nors jį ir parsekiotu palicija: reikia tiktai gerai sergeties. Žmogus gražioje dienoje išėjęs pasivaikščiotu, žvalgosi po žemės gražumą ir po melsvą padangę, kur saulėlė skaisčiai žiba, nors jis žina, kad jei kas ilgai žiuri tiesiai į saulę, to akis tampa nesveikos. Bet kitas žmogus bijodamas, idant saulės spinduliai nepažeistu jo akių, prisi-merkia ir akių nė nepakreipia į sauleto dangaus gražumą. Teip ir lietuvis, kurs bijodamas palicijos, neskaito nėjokių lietuviškų laikraščių, yra lygus tam minkšto proto žmogui, kurs nuleidęs akis vaikščioja, idant saulės nematytu. Jei reiktu už tai ir nukentėti — kentėkime. Jog nėra meilės be kentėjimo; nėra gero darbo be vargų. Tamę tai ir pa-

sirodo, kad mes tikrai mylime, jei iš tos meilės kenčiame vargus: aišku tada, jog mes mylime tėvynę už savę daugiaus.

Ar skaito, ar šneka — tikras lietuvis vis rupinas, idant jo žodžiai pavirstu į darbus dėl tėvynės meilės. Negana yra dainuoti lietuviškas daineles ir šnekėti apie prispaudimą — reikia parodyti meilės darbus. Šv. Povilas sako: „Nors kalbėčiau liežuviais žmonių ir Aniolų, o meilės neturečiau, stojaus kaip varis žvažgas arba cimbolai skambantys.“¹⁾ Teip ir lietuvis, kurs daug kalba apie tėvynės meilę, bet darbais tos meilės neišreiškia, lygei kaip varis skamba ir žvaža: vėjas išgaudo ir išnešioja tūs balsus, o tėvynei iš to naudos nėra nėjokios.

Broliai Lietuviai! mylėkime tėvynę ne žodžiais tiktai, bet darbais ir tiesą. Tada tai atgys ir atsikels mūsų mylima tėvynė Lietuva: atgys ir apdengs garbę mūsų kapus, o mūsų vaikams dūs laimę ir laisvę. *Dievmedis.*

Fide, sed cui — vide.

(„Ukininkui“ prilyginta.)

Tylėjo „T. Sargas“ apie „Ukininka,“ bet ir „Uk“. nei neminėjo, jog yra pasauleje „T. Sargas“. Ir buvo teip gerai, bet ant nelaimės neilgai. Prabylo pirmasis „T. S.“ kuremę p. Vaišgantas tarp kito teip įrašė: „Šiometinis „Ukininkas“ mažu kū atsiskiria nū praėjusiųjų metų, negut, kad šimet yra dar rimesnis, beveik nieko nepažeidžiaus“. Įpatingastai pasakymas: „beveik nepažeidžiaus nieko.“ Regimai p. V. nori pasakyti, kad „Uk.“ kitą kartą budavo nerimus, pažeisdavo ką-nors, o šimet parsimainė, stojos mandagesniu, šviesesniu

Če nežadu aš visai stoti priešais su p. Vaišgantu, kurs savo nūmonę išreiškia gal ant greitosios rašydamas, bet noriu parodyti, kad „Ukininkas“ pažeidžia 1° religiją ir 2° dvasišką liumą.

Numanau gerus norus p. Vaišganto, jo plačią širdį, kurią trokšta apimti visus tėvynainius, idant visi iš vieno Lietuvai tarnautu. Gražus tai budas. Ir aš to paties

1) I Cor XIII. I.

trokštu, bet negaliu šaltai klausyties, kada girdžiu dergiant dvasiškija, kuriai prigul gūdonė, kaip ir kiekvienam kitam pašaukimui; negaliu nepasakyti: — „atsitrauk nū manęs“, kada pamatau niekinant, ką aš laikau par šventą. Ir matyt ne aš vienas esmi tos nūmonės — ir lietuvių daugumas, kurie nesiskubina pulti prie „Ukininko“ — kaip pats p. V. nurodo: „kas žin dėlko jis neužsiėmė sau priderančios vietos Lietuvoje“ Ta nežinoma, neregima priežastis — tai instinktyviškas lietuvių nepamegymas to viso, kas pažemina jo tikėjimą. Ir gerai, kad tebėra dar pas lietuvių ta šventa, tikra meilė savo Katalikų Tikėjimo; gerai, kad jis neleidžia nei iš tolo pažeisti to savo Tikėjimo. Jautri mat dar tebėra lietuvių širdis: jis mažu žodeliu užgautas jaučia tą pažeidimą; jis atskiria ir pasaldytus nūdus. Džiaugkimes, kad dar ligšiol tebegyvūja tas instinktas. —

Bet štai ir pagrindas, ant kurio remiu savo nūmonę. „Ukininkas“ yra kiauurai socialistiškas. Kiekvienas jo numeris kvepūja socializmo dvasią gan aiškiai. Nereikia man čė nurodyti atskyrų straipsnių: išmesk tiktai žodį „Lietuvis,“ tai drąsiai galėsi visus numerius skaityti socialistų susirinkimę — visur pritiks. Ir sądarbininkai patįs — man rodos prie to prisipažįsta. — Socializmas-gi eina prieš š. Tikėjimą: jam dangaus nereikia, nes jis čė ant žemės jieško sau rojaus. Socializmo klaidingumą išrodė musų Š. Tėvas Leonas XIII. garsioje Encyklikoje — Rerum novarum. — Tai-gi „Ukininkas“, kurs platina socializmą, kurs sako jog „vyresnybė nėra Dievo leista“¹⁾, yra jau iš to atžvilgio klaidingas ir katalikams bledingas, nes veda prieš T. Tėvo žodžius.

Toliaus — „Ukininkas“ nori kartkartėmis pasirodyti prieš žmones, kad ir jis numano apie religiją, bet bemaž visados apsirinka kitus bemokydamas; o par tai sukvašina žmones. Toks „Uk“ pasielgimas yra čė tiktai man rodos — paprastas ir visiems jau gerai žinomas bedievių budas — patraukti prie savęs žmones. Jie nešneka ir nerašo stačiai prieš Š. Tikėjimą, bet š. Bažnyčios mokslą tiktai sukraipo; o paskui jau teip sukraipyta mokslą išjūkia,

1) Uk. N. 11.

paniėkina, kurs kaipo išdartytas mokslas, žinoma, ir bus tadą visų niekinamas. Paimkime pavyzdin šių metų N. 1 Nežinomas autorius aiškina š. Rašto žodžius apie V. Dievą. Surinkęs keletą sakinių iš š. Rašto, teip toliaus rašo: „ir kitus visus pranašavimus ir įstatymus jisai (žmogus) turi suprasti nekitaip, kaip tiktai prasmėje teisybės ir meilės, ir joku budu ne žodis į žodį (litarą į litarą)“ ir paspiria tą savo mokslą š. Rašto žodžiais: „nes litara nužavin, bet dvase atgaivina“. —

Če jau paikina žmones „Uk“ prisidengdamas š. Rašto žodžiais nes: I^o mes turime suprasti pranašavimus ir įstatymus **nekitaip, kaip tiktai teip, kaip mokina š. Katalikų Bažnyčia**; o ne pagal savo **pritaikinimo** teisybės ir meilės, nes žmogus apsirikti gali, — kas vienam rodos teisybė, tai kitas sako, kad ne. II° mes turime š. Rašto žodžius imti teip, kaip jie stovi, žodis į žodį, ir tadą tiktai ne žodis į žodį, kadą toks aiškinimas neturi jokios prasmės arba atžagarią prasmę. Toks yra ŠŠ. Tėvų mokslas, kaip reikia suprasti š. Rašto žodžius. Tas sakiny, „nes litara nužavin, bet dvase atgaivina“, — yra teisingas savo vietoje, bet nepri-tinka išrodymui minėtoje „Uk.“ vietoje. Teip surenkant sakinius galima „Uk“. autoriui liepti ir pasikarti, ir tai pasiremant ant aiškių š. Rašto žodžių. Pasakyta yra: „Judošius atsitolino ir nuėjęs pasikorė“ (Math. XXVII, 5), o kitoje vietoje sako: „Eik ir tu padaryk teipogi“ (Luk. X, 37). Butu tadą geriaus, jei „Uk.“ Redystė paliktu š. Raštą kunigams: jie mat geriaus supras, nes tam tikrus mokslus išėjo.

Arba — ką reiškia toks sakiny, patalpintas labai nemandagioje korespondencijoje iš Amerikos: „rupinkimes ne apie bažnyčių statymą, bet mokslainių“ — kuriose pagal autoriaus norą mokslą be bažnyčios igiję — „greičiaus suprasime **Dievo buvimus**.“ Matyt „Uk.“ žada pagrižti į pagoniškus laikus, kadą garbėje laikomi buvo visokie dievaičiai — ir tūs **buvimus** gal paaiškins geriaus, nes kunigai težino, kad V. Dievas tėra vienas, o kitų buvimų ligšiol dar negirdėjo.

2°. Ir dvasiškiją pažeidžia „Ukininkas“. Jei „Uk.“ butu turėjęs, nesakau, gūdonę del dvasiško liūmo, bet jau

tiktai tokį mandagumą, kokie reikalauja kiekvienas nu apšviesto žmogaus, tai butu nepatalpinęs tokioje formoje viršui minėto laiško iš Amerikos, kaip tai padarė 12.N. Tiesa, prisipažino jau pirma autorius, jog „neturi augšto mokslo,“ bet šitamę raštę parodė, kad neturi nėjokio mokslo, nes nemoka dar nei sąprotauti teip, kaip jau moka kiekvieno kaimo vaikelis, kurs jau bandą ganyti gali. Jei paklausi vaikelį — „kas gano aveles?“ neatsakys kaip „Uk.“ — „avinas“, bet „piemū“, — „o avinas draugeje vaikščioja su avelėmis ir jį draug piemenukas gano.“ Teip sąprotaus kiekvienas vaikelis; tūtarpu tas ponas iš Amerikos kitaip: pas jį „aveles gano avinas“. Vartoja jis tą žodį „avinas“ nevieną kartą, bet keletą, ir vis prilygindamas prie kunigū. Kam rupi tas nešvankus raštas, ras jį 12 numeryje, kur tas pats ponas vartoja ir tokius žodžius — ir dar su pasi-gražėjimu, kurių čė neparrašysiu, nes žmonės ligšiol dar raudonūja užgirdę tokį žodį. . . .

Tai keletas šiumetinio „Ukininko“ žiedų ant tikėjimiškos dirvos, kuriūs gerb. „T. S.“ Rėdystė patalpins — viliūs — toje dalyje, kuri buvo paskirta sėrgėjimui tėvynės nū š. tikėjimo priešų. P. Vaišgantas priims, viliūs, tūs mano žodžius ne prieš savę, bet tiesos vardan pasakytus.

Virbalas.

Ant sargybos.

(1. Kas kaltas, kad lietuvei su maskolėis nesibiciūlūja? 2. Kas jau padaryta dėl igijimo lietuviams prigulinčių tiesų, ypatingai — spaudos? 3. Ar iš mielaširdystės bus mums ji sugražinta?).

1. Tris dešimtjį metų su viršum praėjo, kaip Lietuvos Judošius-kalbininkas Mikuckis su Gilferdingu išgalvojo apdovanojimus maskoliškomis litaromis, o netol temataš ministras įvykđino jų užmanymą; tris dešimtjį metų pačio brangiojo laiko sugaišino maskolei lietuviams, turėjo jūs tamsybėje, žudė palicijos persekiojimais, nemažai išsileidė ant sargybos Prūsų pasienyje, kur kareivius užlaiko daug tankiaus sustatę, kaip kitosę vietosę; dėlko-gi vis tai? dėl paiko, menko daikto — dėl litarų. Lotyniškos litaros, per

300 metų lietuvių laikytos už savasias, gird, par angštai suriša jūs su lenkais. Įbrukkime, tadą, sako maskolis, savo graždanką ir užstosime lenkų vietą! Apgynę nū lenkų įtekmės, patrauksime po savo įtekmę, suturėję „lotynišką propagandą“ (teip maskolei vadina katalikišką tikėjimą), siūlysime savo maskolišką pravoslaviją! Užmanymas tuliems maskolių politikonams pasirodė teip šviesei, puikei, patraukiamai, jog tuli Lietuvos general-gubernatorei šaukė: da 10—15 metų, ir katalikai-lietuvei bus pravoslavais-maskoleis. Vienok, praslinko tie dežintis-penkiolika laukiamų metų, praslinko antrą kart tiek ir trečią kart tiek, o Lietuva vis ta pati, tik nuvarginta. Užmiršo nabagai savo patarlę: greit pasaka sakos, bet ne greit darbas dirbas. Maskolei pradėjo jausti, o mes, kaip ant delno, matome, tų politikonų protą minkštą buvusį: pagyrų pūdas tebėra netaukūtas.

Išrokavimę nebuvo liogikos. Lenkai įtekmę padarė nedėlto, jog jiems palengvino vienoda obėlėlė, bet dėlto, jog par penkius šimtus metų gyveno su lietuveis vienodu gyvenimu; lotyniškos propagandos niekas iš šalies neveda; lotyniška mūsų abėcelė niekam nerupi; — tai mes patįs katalikai siekėme ir neliausimies siekę katalikiškos šviesos, mokslo iš visur, iš kur tik galime prigauti; lenkai arčiaus, jų kalbos išmukti lengviaus, katalikų padėjimas vienodas — tai imsime iš Lenkijos; kam parankiaus yra imti iš Vokietijos — tegu sau ima iš Vokietijos. Kas de rupestis maskoliui?

A, a! užvydėjimas, kodėl ne nū jų. Gerai! imsime ir nū jų, ko mums truksta, o jus turite; bet kas bus su tū, ko jus neturite, o mums reikalinga? Atsakymo negaunate, bet veidmainiškai steigiaties įkalbėti, jog mums suvisu ir nereikalinga, ko Rosijoje negal gauti. Aš, dūkime, einu į kromą nusipirktu avies kailinių, o kromninkas, jų neturėdamas, kaip išmanydamas steigias įkalbėti, buk man užvis geriau pritinką šunies kailinei ir neišleidžia iš kromo, kol nepasišauksiu sargo ir neišsiveršiu par nevalią.

Žmogus nemėgia pripažinti savę už kaltą, bet vis ant kitų rupenas sumesti. Teip ir su burliokais; matydame kaskart didesnį neapkentimą ruskių Lietuvoje, jie sprendžia,

buk tai esąs iš šalies pakurstymas. Tūtarpu netiesa: lietuvi ir patįs turi jausmus ir nūvoką. Dabartinių lietuvių devyza: mes patįs, mes patįs! Jog tai tikra tiesa, teatmena pradžia saviško Lietuvos gyvūjimo: ji įviko tik išsiliūsavus iš lenkų glėbio, veltū tadą kaltintum lenkus už šiundimą; težino, toliaus, jog mes tvirtai tikime Lietuvą tegyvūsiant saviškai, kol neįkris į antrojo kaimyno (maskolio) glėbį. Vienok, vargu beatsitiks teip: par daug jau esame prityrę, kaip saldus yra neva prieteliškas, bet ilgas glamonėjimas. Ne, mano mieli kaimynai! skolindamę mums reikalingą, negalite reikalauti už palukanas mūsų liūsybės, mūsų tiesų išsižadėjimo. Jų mes neišsižadėsime, be jų gyventi negalime, kaip negali sliekas, išverstas neprietelišką ranką kepti ant kaitros, bet tūjaus traukias į savo urvelį.

Kas čė kaltas, ar lenkas, ar pats lietuvis, jei jis instinktyviškai pradėjo traukties į savo urvą, kaip sliekas, kad maskolis anūs pasvarstė, pakiloje? Nejaugi kaltas ir tas lietuvis, kurs maskolio išmestas, pradeda roplynėti bejieškodamas kamę ir koks yra jo urvelis? Tai pirmasis lietuvių žingsnis kovoje už savo tiesas; maskolis privertė aną padaryti; ant savęs terugūja, jei jam nebeatinka; pakrapštę avilį, tegu moka bites numaldyti; tiktai persergiamo, jog melagingais dumais nebeapsvaigins, Reikia gana padarymo teisingiems mūsų reikalavimams ir galas; kol to negausime — nenutilsime.

Ko-gi mums reikia? O, daugelio reikia, bet užvis daugiau — ne suterštos šviesos, ne melagingo mokslo, bet tikro, atgaivinančio. Maskoli, jei nori ir toliaus knaboti medų iš Lietuvos avilio, jei nori naudoties iš jos turtų, tai padūk anai prietelišką ranką dalykūšę apsišvietimo, nevargink mus, nežudyk kalbos, sugražink mums spaudą, neniekink papročių, negink prigriebti ir iš kitur, ko pas tavę nerandame; tadą nebus priežasčių tavęs neapvežėti; busime bičiūleis. Jei tu neliausys, mes ginsimies; busi nedoras — neapkęsime, ir tai jų labiaus, jų ilgiaus neužganėdysi. Pakol lietuvis nenumano kitų ginklų prieš Apveizdą ir mokslą; meldžias tadą ir apsišviečia; neleisi jam to daryti, paliksi neprieteliu. Stabdai šviesą, bet tau nepavyks sustabdyt aną: šviesa leidžiamu ir neleidžiamu

keliu veržias į Lietuvą, apšviečia tautiečius, suteikia pažinimą savo tiesų ir didumo skriaudos iš išplėšimo anų. Ar-gi gali tokiose aplinkybėse prietelystės ryšys tarp lietuvių ir ruskių užsitraukti? Greičiaus atsilais ilgainių visiškai. —

Prietelystės ryšys greičiaus atsiras tarp lietuvių ir prūsų. Nedyvai! Prašome prisžiūrėti skaitantiems lietuviams. Par ilgą laiką laukia tie nabagai išsižioję, kada-gi atsilankys pas jūs mylimas svečias nešiotojas prūsinių knygų ir laikraščių. Kokiū rojum jiems rodos Prūsai, kur kiekvienas rašo ir kalba, ką jam protas ir širdis pasako, kur liūsei sau mokas, liūsei ir kitus moko! „Tėvynės Sargas,“ „Apžvalga,“ „Ukininkas,“ „Varpas“ — juk vis tai žinomi lietuviams sargai jų tiesų, apgynėjai nuskriaustųjų, prieš kuriūs niekas negali pasislėpti. Antra dešimtis metų teplaukia, kaip prie prusiškų laikraščių (dabar jau penkių), rašomųjų vokiškomis, arba gotiškomis litaromis, prisidėjo Aušra, Šviesa, o po jų augščiau paminėtieji keturi, o jau kas kart rečiau senkas išgirsti: oi, prusai! o, „prusai! susidėk su anais! arba: tai-gi „prusas“ ištepė, ištepė maskolį! Šendien jau visiems žinoma, jog tie keturi laikraščiai tai ne „prusų“ darbas, bet apsireiškimas gyvasties ir dvasios lietuvių, esančiųjų maskolio valdžioje; jog tie laikraščiai ne „prusams“ paskirti, bet lietuviams šipus sienos, jog skriaudas, datirtas nū savo rėdo „tamsioje“ Žemaitijoje išvelka ant šviesos ir partat sutepa redą ne prusas, bet tas pat žemaitis. Tiems laikraščiams, kalendoriams ir kitoms knygoms dekui už išaiškinimą, ką turime, ko laukiame, ko bijome, ką bauginame ir baidome.

Žmogaus dvasia nerami ir liūsa tenai apsireiškia, kamę nevaržo. Šauna vienok šviesius savo spindulius į visas šalis; jiems nėra tolumo, nėra sienos, nėra sargybos, — štai kodėl Prūsūsę išėję ir mus apšviečia. Kaip-gi tadą maskolis apie visą tą mislyja? Ar da tebėra tos nūmonės, jog tai darbas jų neprietelių-sąsiedų? o ne! Vilniaus cenzura, deginanti vežimus sugautų ant sienos į mūsų šalį einančių knygų, žandarmerija ir policija, visos Lietuvos vietas atrandanti naujausiūsius išleidimus Prūsų šalyje, senei jau išvedė iš klaidingo kelio: maskolei žino, jog tai lietuvių darbas, Galėjo nežinoti, ką lyg šiol ir kaip daug padaryta,

bet garbingas lietuvis p. Baltramaitis padarė sanrašą visų išleidimų, o ruskių Mokslų Akademija savo kaštu atspaudino; klaidžioti tadą negalima. Idant parodytu pirštu priduriamai kas ir kaip išeina, kaipo lietuvių darbas, pasinaudota iš užpernykštės parodos spaudos dalykų: ten užėmė vietą lentynos su antrašu: „Lietuviška kontrafakcija,“ t. y. veikalai besipriešina ruskių norams. Aplankydamę parodą, matė, ūstė ir čiupinėjo visą tą kontrafakciją, girdėjo paaiškinimus ten stovinčių užveizdėtojų, girdėjo paskui atskaitas p. p. Baltramaičio ir Smilgos, išvydo straipsnius savo laikraščiuose, kaip tai „Nowoje Wriemia“ ir kituose, nors ir nedaugalyje. Apie lietuvišką literatūrišką krutėjimą žino jau visi Cenzūros Komitetai, gaudamę suimtas kelyje veikalus, Teiśdarystės Ministerija žino, sudijė da nesenei Aplinkiniuose suduose „nusedėjėlius“ par platinimą ir užlaikymą knygų; Vidurinių Dalykų Ministerija žino, o ir labai gerai žino! išvarydama jau be sudo kasmet po kelioliką platintojų ant dviejų metų ant apsigyvenimo tolymosę gubernijose, gaudama daugybę prašymų atmainyti užgynimą, priturėti Vilniaus Cenzūros komitetą nū visūtinisko neleidimo prusinių knygų; teip vadinamoji „Vyriausis rėdas spaudos dalykų“ (Głównego Uprawlenije po diełam piecaci“ žino iš prašymų, padūtų pernei, idant teiktusi leisti išdūti Rosijoje nors vieną laikraštį (p. p. L. ir S.); ant galo ir caras, kad tik norėtu, galėtu žinoti iš daugybės prašymų, parsiųstų į jo kanceliariją „po priniatiju prošenių na Wysočajšeje Imia prinosimych.“ Štai kas jau padaryta dėl įgavimo nū ruskių spaudos: sparčiai kilstanti, bet svietur, lietuviška rašliava (literatura), kurios už jos turinį, neprilankų ruskiams, kaip prispaudėjams, jie, žinoma, neapkenčia ir bijo, kaip aštraus bizuno, ir vadina-kontrafakciją, apsiereiškimas su savo darbais ruskių akyvaizdoje ir prašymai leisti mums namie darbūties. Visa, kartu paimta! (nereikia užmiršti ir 7 laikraščių amerikiečių ir jų protestų,) pakėlė ruskių bendrijoje ir rėdę teip vadinamą „lietuvišką klausimą: ką-gi su anais dabar padaryti? Ar išsižadėti, ką buvo išsimanę prieš 30 su viršum metų, prisipažinus prie apsirikimo, ir leisti lietuviams spaudą, ar toliaus žudyti jūs? Prisipažinti prie apsirikimo — nelengvas

daiktas, todėl valdžia traukias ir traukias su atsakymu. Tūtarpu dorieji teisingieji rusai savo laikraščiuosę kaskart stipriaus ir stipriaus spiria, išrodydami visą nepadorumą iš užgynimo spaudos ir blėdę, kaip patiems lietuviams, teip pagaliaus ir ruskiams, ir visos viešpatystės veikalams.

Visupirmu reikia paminėti augštai teisingą seną mūsų ir kitų svetimtaučių apgynėją profesorių Lamanskį, pirmsėdį Etnographiškam skyriuje Geographiškos Draugystės Petra-pylyje ir redaktorių laikraščio: „Žiwaja Starina.“ Pirmasis žinovas tautų Vakarinės Rosijos, jis nenori laikyties „viešpatystės dorų,“ t. y. išrokavimu, kas viešpatystei naudinga, tai nėra ko atsigręžti, ar ne blėdinga ypatoms ir tautoms, bet stovi už tiesą atskirų ypatų ir tautų. Štai ir šimet surinko net šešius artikus dalykūsę lietuviškos spaudos. Ant pirmos vietos stovi už kitus ilgesnis artikulas šlovės verto mūsų tautiečio advokato (prisiažnyj powierenyj) Motiejaus Lozaraičio (dabar Kaunę užsiimančio savo praktika); p. Jonaitis tą straipsnį atkartoję „Varpę“ N 7; toliaus artikulas paties Lamanskiego, kurio žodžius laikraštis „Peter-burgskija Wiedomosti,“ privedęs nū pradžios lyg galo, pavadino „znamenatielnymi,“ toliaus artikulai pp. Ginkeno, p. p. Baltramaičio, Šmilgos, ištraukos iš Gilferdingo raštų. Lamanskiego užsimanymas tikrai išveizdi, kaip kokia „kampanija“ — kova, iš visų sylų remianti priešą. Toliaus priminsime kunigaikštį Uchtomskį, redaktorių augščiaus paminėtą „Peter. Wied.,“ drąsų publicystą, prietelių paties caro, su kuriū apvažiavo visą svieta anais metais. Seniausis kasdieninis jo laikraštis yra skaitomas visu augščiausiųjų ruskių lūmą, o gal ir caro. Jo prietelius kunigaikštis Mieščerskis, redaktorius „Graždanino,“ nors ir yra skaitomas už niektauskį, vienok labai tankei drąsų balsų pakelia, už ką šimet jau gavo nubaudimą. Paskui tū dviejų seka „Biržewyja Wiedomosti,“ visi tie, (o gal atsirastu da vienas antras laikraštis, man nežinomas) tiesei, ar netiesei lieja vandenį ant mūsų maluno iš lengvo pakreipdamę gerą tautiečių nūmonę į mūsų šalį. Jau vienas antras galvočius išsitaręs: „Rodos ir jusų kentėjimai traukias prie galo“ ir tam panašius; jau ir ministras, buvęs kažkokiamę susi-

rinkimę, kamę skaitė p. Smilga savo atskaitą, o paskui kilo tarp galvočių užmanymas. prašyti valdžios numesti nū lietuvių spaudos uždraudimą, plojęs rankomis, parodydamas, jog sutinka. Jau girdėtis, jog „lietuviškas klausimas“ yra atidūtas į augščiausią rėdo įtaisą — Gosudarstwiennyj Sowiēt, nū kurio dabar laukiame išsižiojė paskutinio žodžio. Kitas maskolių galvočius išsitaręs: „w poslednieje wriemia wami-stali interesowatisia, a glawnoje wy sami soboju i swoim jazykom“ (par pastarąją laiką pradėta apie jus rupinties, o kas svarbiausei, tai jus patįs apie savę ir savo kalbą). Tai tiesa! svarbiausis dalykas, kad mes patįs pradėjome rupintės ir kitus sukėlome, priverstėme atkreipti priešų atidą ant mūsų. Prie augščiaus išrokūto, kas jau padaryta dėl spaudos įgijimo, reikia priskaityti da daugybę padūtų į visas šalis prašymų. įpatingai į ministeriją ir „į caro kanceliariją. Laikraščei, kaip „Mitausche Zeitung,“ o paskui ją „Kraj“ apskelbė padavimą didelio prašymo iš Vilkmargės apskričio, prašymo su daugybė parašų; mes patįs žinome apie keletą mažesniųjų prašymų nū atskirų ypatų arba iš visokių valščių, ar iš vieno valščiaus ar gminos (Kauno gub. ir Suvalkų); sujūdinta Ministerija kreipės, žinoma, su užklausimu rodos prie vietinės mūsų administracijos. Pasiuto boba prieš . . . triobą! išgirdę apie mūsų judėjimą, generalgubernatorius su nelemtos atminties Klingenbergiu, Kauno gubernatoriumi, ėmės saviškai tiesą išrodynėti, ėmė įkalbinėti valščiams, kad jie darytu nutarimus (prigavarus), jog lotyniškų litarų lietuvei niekur nepageidauja, jog visas neršimas paeina nū kelių maištininkų, neromių žmonių. Tarpininkai gavę formą, važinėjo po valščius „s predloženijem,“ kaip tai: Kedainiūšę, Surviliškyje, Jūsvainyje, bet visur nieko nepešė; vos tik išsižios „s predloženijem,“ kaip tūj pradeda šaukti: nereikia, nereikia maskoliškų litarų, mūsų nė vaikai, nė moterįs nemoka! ir tūjaus išguža iš kanceliarijos, paskui vargei besurinksi atgal. Kedainiūšę, visi lietuvei išsispėtė iš kanceliarijos ant rinkos ir padarė tikrą demonstraciją su dideliu šauksmu: nesutinkame, nesutinkame! nieko mums nepadarys! Nežinau, kas buvo kitur, nieko nesigirdžia; tur but ištremimas Klingbeutelio į Pauralį pertraukė darbą, ar

pats persitikiu, jog tokiū budu nieko nesusikurs, įpa-tingai sujudo lietuvei dėti prašymus prieš ciecoriaus apsi-
vainykvimą. Lietuvei Panevežio, Vilmargės ir iš dalies
Kauno steigės pririnkti kúdidžiausį skaitlių prašymų, pasi-
ganėdindamę 8—10 parašų; teip kartais ta dešimtis tik
representavojo visą valščių, o kartais ir po kelius prašymus
išsiuntė tas pats valščius. Kaip kurie, angščiaus išsiuntę
jau gavo atsakymą: „ždati otwieta“ (Biržiečiai), „wpred do
osobago rasporiaženija“ (Grinkiškėčiai). Žemaičiai šiaur-
vakarinio kampo Telšių apskričio teipo-gi padavė, kiekvienas
iš valščių nū savęs su daugeliu parašų, bet atsakymo da
nė vienas negavo, nes vėlokai nusiuntė; po apsvainykvimo
neperžiuretų da buvę 270000 prašymų. Oi, ar ne prapuls
musų prašymai toje popieriaus juroje? ar atkreips ant jų
peržiurėtojei savo atidą? Lietuvei padarė gerai, steigdamies
apie didesnį skaitlių prašymų: jis gali išgelbėti ir kitus nū
pražuvimo: keliolika vienodo turinio, tai jau kruva! Laukkime,
kas iš to išeis, o tūtarpu neliuukimies besirupinę ir toliaus,
kaip lyg šiol rupinamies! da labiaus rupinkimies apie
gerą padėjimą Tilžinių laikraščių, apie išplatinimą anų
kúdaugiausei, apie aiškinimą žmonėms žodžiais, ko negali
padaryti par laikraščius. Jei sugražins mums spaudą,
žinosime, jog tai musų pačių pelnas, nesugražins dabar,
nenustoję vilties griaušime toliaus galvą ministerijai ir
carui savo perstatymais, o akis jiems žibinsime savo darbais
ant literaturos dirvos. —

Lieka mums perspėti tūs, kurie „prašymą“ supranta
tiesiojoje jo prasmėje. Neturtis, manę sutikęs, „prašo“
auksino; pasigailėjęs jo, aš išėmu ir dūdu vieną beturčiui,
nors man pačiam belieka tik antras auksinas. Tai yra
prašymas mylistos. Antrą kart sutinka manę kaimynas ir
taria: „meldamasis, atidūk man penkrubliną, kurią kitados
nū manęs paemei“. Trečią kart antras sąsiedas „prašo“
užmokėti už pragaištį, kurį padarė mano tarnas. Tūdu
kaimynu neprašo mylistos, bet jieško teisybės gerūju, vil-
damies jog „paprąšius gerūju“ nebereiks „priversti piktūju“.
Nešlovės prašančiam čė nėra, nors jis labai viežlybai ir
gražiais žodžiais prašytu. Nesuprantu, kodėl amerikiečiai

teip užsimetė ant p. Didinsko už „prašymą,“ o kitus, jį parėmusius išvadino net parsidavuseis prašomai šalei. Jie tur but labiau mėgtu: reikalavimus. Tegu sau! bet nė jų reikalavimai, nė jų prašymai nė nugandins, nė suminkštins ruskių valdžios: nesuminkštins teipo-gi ir mūsų pačių prašymai, kad ir butu kas padavęs labai verksmingą ir nužemintą. Kas maskoliams rodysys vodingu jų reikalams, to mums nedūs, savo neišsižadės, kaip tu auksino, sugriaudintas nabago meldimu. Rėdo širdis kieta; tiesiau rėdas širdies visiškai neturi, tiktai protą. Anūt pono J. Š-s („Varpas“ N. 7) „politišką laisvę galima įgyti ne par meldimus, bet par reikalavimus, pasistengimą ir kovą už savo tiesas“. Daugybė neišklaustų prašymų, arba rėžtė-atrėžtų: otkaz, priznaju newozmožnym! da daugiau atsakymų, atidėtų ant nežinomai kokio laiko, — vis tai parodo, jog mylistos mums nedūda, bet **svarsto**, ar išpūla, ar išgrajis patįs dūdame, kaip aš svarstau, ar atidėti kaimynui penkrublinį, ar yra paojus, jog neatidavus busiu pašauktas į sudą, ar kiteip žudytas. Jei teip, tai greit atidūdu, jei ne, tai da nedūdu. Žinoma, kad toks pasielgimas nėvadinas sanžinišku ir negali buti paveikslu kitiems. Parodo da ir pačių mūsų užtarytojų galvojimas: reikia lietuviams sugražinti spaudą Rosijoje, nes ir be to jų literatura lavinas, du milijonu žmonių atitraukia nū prietelystės su mumis, vaiso neapkantą ruskių rėdo, o tas jog susilpnina pačią viešpatystę. Atidavę spaudą, mes aną priveizdėsime, kad nė nečypterėtu prieš mumis. Matote, Brolei, kokią „mylistą“ rengias mums suteikti?! Nebus tai mylista! —

Vaišgantas.

Kas girdėtis?

Illakei. (Telšių apskr. Kauno rėd.) 1. Jau buvo „Apžvalgoje“ rašyta, kad devyni ukininkai Illakių parakvijos tapo apštropūti už leidimą savo vaikų savotiško rašto mokinties pas Barborą Gailalę, ir kad tie ukininkai atsišaukė pas augštesnę svietišką valdžią ir pas savo vyskupą. Illakiečių atsiliepinimas nepaliko be vaisiaus, nes pernei rudenyje asesorius, atvažiavęs į Illakius, sušaukė Illakiūsna

apštropūtus vyrus ir apskelbė jiems, kad jų piningai paliko jiems sugražinti. Drąsieji vyrai tulid atlupo nū asesoriaus savo piningų kiekvienas po trirublį, bet kurie lėtai teprašė ir po šiai dienai asesorius jiems piningus tebeveža.

2. Pernei Klingenbergiui užginus kryžius statyti Illakiečiui tamę pačiamę mėnesyje subruzdoo ant šventoriaus kryžius muryti. Pradėjus jiems antrą tikt kryžių arba koplytelė iš degtų plytų muryti palicijantai iš visų pusių pradėjo Illakiūsna krikodami, kaip kokie varnai, lekti dėlto, kad Illakiečiui uriadninko krikokimo neklausė ir sau apie kryžius darbavos. Atbruzdėjęs sprauainkas su asesoriumi išgainiojo darbininkus ir įsakė klebonui darbą parstoti, teip jog antrąją koplytelę Illakiečiui tikt nektimis beužbaigė dirbti. Illakiečiui, įtužę ant valdžios už jos nekrikščionišką elgimos, tulid apraše tūs palicijos nepadorus apsiejimus ir su daugybę parašų pasiuntė par pačtą skundas: vieną pas vidurinių veikalų ministerį, antrą pas vyskupą. Porai mėnesių praslinkus Illakiečiui apturėjo iš ministerijos atrašymą, jog jų skunda paliko pasiūsta į dvasiškų dalykų departamentą. O paskui, kaip žinoma, ta skunda su Plungiečių ir kitomis panašiomis skundomis tapo padūta pačiam ciecioriui. Nikalojus II, paržiūrėjęs tas skundas, šiūšę 1896 metūšę **14 dienojo kovo** išdavė įsaką, jog katalikai, gyvenantįs mūsų kraštę, kaip savo namūšę, teip ant šventoreis ir kapais gali **be jokio** svietiškos vyresnybės klausimos iš kokios nori sau medžiagos, kaip antai: plytų, akmens, spiziaus kryžias arba kopyteles, ar kokius šventųjų paveikslus statyti. Pakeleis visokius kryžius ar koplyteles, arba šventųjų paveikslus vėl **be** svietiškos valdžios pasiklausimo gali kokius sau nori iš medžio dirbti ir statyti. Jeigu kas norėtu pavieškelyje gelžies arba muro kryžių išmuryti, tai turi par savo kleboną ir konsistorį nū gubernatoriaus daleidimo prašyti.

3. Šimeta Velykų dienosę Konstantinas Baltinas eidamas keliu nū Sedos į Illakius atrado ant kelio kningų ryšelį pamesta. Baltinas paėmęs kningas susikimšo už ančio ir kūtikt įejo į miestelį, tūjau bedievis žmogus Taurila jį įdavė uriadninkui. Baltinas pastatė du liudytoju, katrūdu regėjo, kad jis knigų buntelį ant kelio rado.

Uriadninkas surašęs pratakola atėmė dar nū Baltino 170 rublių, kurius pas jį atrado, bet tulid prie tų piningų atsišaukė ukininkas Andrekus, kuriam tie piningai priderėjo, ir nū uriadninko jūs atlupo. Iš tos priežasties pasklydo garsas, kad Illakių uriadninkas didelį kyšį (vziatką) paėmęs Baltiną paleido ir daug kningų sudegino. Iš to garso norėjo pasinaudauti Illakių žydai, kurie, iš didžio keršto ant naujai įsikusių katalikų krautuvinių ir ant kunigų už pagalbos krautuvininkas davimą, parašė raštą lig gubernatoriaus, kad Illakių katalikai krautuvininkai žemaitiškus laikraščius ir kningas pardavoja ir platina ir kad jiems kunigas kamendorius tamę dalykę padeda.

Užtatai žandarai nū Velykų iki Šventam Jonui Illakių nē dieną, nē naktį nebeapleido ir beparstojo visais patvo-reis valkiodomis ūstinėjo ir klausės, kas kamę ką kalba. Birželio 24 d. vakarę sutemus atlėkė su perkunais į Illakius prakuroras iš Kauno ir žandarų kapitonas su didžia žan-darų gaują. Palicijantai su didžiu inirtimu parkratė trijų katalikų krautuvinių visus trobesius ir kambarėlius; pagaliaus parkratė keletą Illakiečių, kurie tankei su krautu-vininkais suseidavo, kaip tai, Bružienę špitolėje, kraučių Pocių su visais jo inameis, pakapiškį Jonaitį, Gaubį ir Augustiną Vaserį. Pas krautuvininko Antano Paulauskio samdytą berniuką Leoną Miltenelį atrado tikt vieną numerį kokio ten laikraščio, ir tą visi namiškei liudija, kad Leonas neturėjo, bet žydai iš keršto jam pametė. Maldaknių ir religiškų brošūrų, kaip tai, Šventųjų gyvenimai, Šv. Marijos gyvenimas, prakuroras nejėmė. Pas Leoną Gaubį atrado daugiaus kaip 30 visokių kningų ir kningelių, pa-žiurėjo tikt ant cenzuros ir visas paliko. Atradę pas Miltenelį sau netinkamą brošūrą tulid su tranksmu bruž-dėjo pas jo tėvus, par aštūnius varstus nū miestelio Vi-žančių sodoje gyvenančius, bet ir ten tikt maldakninges ir religiškas kningas teradę, nosis nuleidę paršliaužė. Kaip nieko nerado pas žmones, pas kunigus nebeėjo. Teip didžia gauja palicijos par dvi dieni ir dvi nakti Illakiūse darbavos ir nieko nepešusi sustatė pratakola, kad tai buvo tikras žydų užpūlimas iš priežasties katalikų krautuvių už-dejimo, ir Illakius apleido.

Dėlto-gi, katalikai! uždėjus kamę katalikišką krautuvelę, padėkit katalikui savo broliui, vis pas jį pirkdami, nes iš to aprašymo supraskite, ką žydai daro katalikams. —

A. Jūdakis.

Lietuvininkai Essenę ir Dortmundę. Kur šendiena lietuvininkų nėra? Važiūja jie į Angliją, į Ameriką, Australiją ir Apriką, visur jieškodami uždarbio, o tankėi nė dūnos nerasdami. Nelaimė turi buti nemaža, kuri tiek darbštų žmonių iš Lietuvos išveda į svetimą kraštą, svečių nemylinčią. Apie vargus mūsų išeivių parašysime gal but kitą tykį, o šendieną apie lietuvininkus, kurie Vestfalijoje ir Renanijoje gyvena. Žinoma, pramonystė vakarinėje Prūsų žemėje labai didi, ypač vienamę kampę Vestfalijos, kur yra Dortmundas, Gelsenkirchen, Bochum ir kiti miestai, ir Renanijoje ypač paupėje Ruhro. Daug tenai iškasa anglių ir visokios yra pabirkos po visą aną kraštą. Miestas Essenas garsus vardu p. Kruppo, kurs po visą svietaį siuncia savo armotus. Jo dirbtuvėje darbūjas apie dešimtį tukstančių žmonių, visamę-gi miestę yra šimtas tukstančių gyventojų. Netoli Essenos yra miestas Dortmundas. Ir tenai beveik tiek gyventojų. Yra jau keli metai, kad stokojant čė darbininkų, lenkai išsitraukę iš Poznanijos ir Silezijos tukstančėis atvažiavo į šitą kampą ir čė susėdo. Sunku pasakyti, kiek jų; gali buti daugiaus už 40000. Tarp šitų išeivių Tėvai Pranciskonai darbūjas su didžiausia meilę. Eidami iš miesto į miestą, iš kaimo į kaimą aplanko pagal išgalėjimą visus lenkus, spavedoja anūs, mokina, laiko dievmeldystes, vienu žodžiu, rupinas apie jų dušios gerą. Čė ir lietuvininkų yra. Nekalbant apie protestonus, atvažiavusius iš rytinių šalių Prūsų, beveik 200 yra katalikų lietuvininkų (surokūjant vaikus) Essenę ir apygardoje, — rodos tiek ir Dortmundę. Saujelė lietuvininkų yra Elberfeldę ir Mūnstereį — mažu ir kitūsė miestūsė, bet dar mums nežinoma. Daugiausei atėję iš Suvalkų rėdybos, pasilieka čė nekoki laiką ir veikei namon grįžta. Gerokas vienok skaitlius jau keletą metų čionai sedi. Lietuvininkų padejimas, abelnai sakant, menkas, nors tokio vargo čė nematyti, koki kitur esu matęs. Vieni

kasyklose dirba, kiti pabirkose, o daugiausei prie murininkų. Turi jie uždarbi, ačiu Dievui, bet alga jų nelabai didi. Tas labiausei liudna, kad nekūmet čė neturėjo kunigo, suprantančio lietuvišką kalbą.

Nelinksmu lietuvininkui gyventi be savo kunigo svetimoje šalyje; neprijemdamas šv. Sakramentų nustoja dievo-baimingumo, pagaliaus tikėjimo, o vargo prispaustas nustoja ir vilties. Garbė lietuvininkams Essenę, kad patįs apsirupino apie savo dušias. Susitarę tarp savęs pasiuntė deputaciją pas kleboną šv. Jūzapo bažnyčios dėl užsiprašymo lietuviškai kalbančio missijonoriaus. Klebonas, meilei jų priėmęs, prižadėjo ką tikt galima daryti ir prižadėjamą išpildė. Nes kada pirm Sekminių didi missija atsilaike po visas miesto bažnyčias, kada Kapucinai, Pranciškonai ir kiti zokoninkai kasdieną par pusantros nedėlios sakė pamokslus, klebonas ir dėl lietuvininkų užprašė kun. missijonorių. Ant Šeštinių kunigas pribuvo. Viduje miesto prie ligonbučio yra šv. Paneles bažnytėlė, — lenkai čė susirinkdavo ant pamokslų ir dievmeldystės. Vos paskutinis lenkiškas pamokslas ant Šeštinių po pietų pasibaigė, vos didesnis lenkų skaitlius buvo išėjęs, bemaž šimtas stiprų vyrų įeina į bažnytėlę, — džiaugsmas iš akių žiba — tai lietuvininkai; kunigas išstato Šv. Sakramentą, o visi graudingu balsu gieda „Prieš teip didį Sakramentą“ ir kitas giesmes. Sunku pasakyti, ar didesnis buvo džiaugsmas šitųjų lietuvininkų, kurie pirmą kartą svetimoje šalyje išgirdo bažnyčioje savo kalbą, ar džiaugsmas to kunigo, kurs pribuvo dėl dvasiškos jų naudos. Bet vokečėi ir lenkai džiaugesi, girdėdami pirmą kartą graudingas lietuviškas giesmes. Vyrai ir moteres kasdieną par ištisą nedėlią ateidavo ant pamokslu ir ant Sekminių priėmė Šv. Sakramentą. Paskui kunigas aplankė lietuvininkus Dortmundę ir ketino šitūdu miestu tankiaus atlankyti.

J. L.

Liverpolis Anglijoje. Aštūniolikta diena birželio šių metų paminėtina yra istorijoje Šv. Paneles bažnyčios prie ulyčios Eldon Street ir lietuvininkams šitame mieste didžią atnešė laimę, nes tą dieną atvažiavo iš Šv. Kotrinos klištoriaus šešios seseris apsiumti mielaširdystės darbus netikt

tarp anglikų ir lenkų, bet ir tarp lietuvininkų. Nespeju šendieną parašyti visą istoriją lietuviškos ir lenkiškos misijos šitamę didžiausiamę miestę, pranešu tikt naujo kliošto-riaus įstatymą.

Nemažas skaitlius lenkų ir daug didesnis skaitlius lietuvininkų — visų daugiau už tukstantį — begyvena pačiamę miestę ir jo apygardoje, kiti pasilieka ten ant trumpo laiko. Nė lenkiškos, nė lietuviškos bažnyčios ten nėra, nežinoma pagaliaus, kaip ją ten galėtu užlaikyti. Didžioje Šv. Dievo Gimdytojos bažnyčioje prie ulyčios Eldon Street viduj miesto yra altorius Švenčiausios Paneles Aštros Bromos. Prieš šitą abrozda ir lietuvininkai ir lenkai susirinkę gieda, meldžiasi, tenai gali priimti visus Sakramentus, ir daugybė lietuviškų ir lenkiškų vaikų mokinasi mokslainėje prie šitosios bažnyčios. Tos pačios parakvijos kunigai rupinas apie neturtelius išseivius Kun. rektorius Valjmslei vertas didžiausios garbės, nes jisai yra tikru tėvu lietuvininkų ir ypač jų vaikų. Ačiū Dievui, atsirado kunigas ir lietuviškai mokas, t. y. J. Hughes, vyskupo sekretorius, užgimęs Iriandijoje. Dėlto lietuvininkai nepasiliko visai našlaičiais (siratomis), o zokoninkų (seserų) butinai reikalavo. Nes kas-gi pamokys vaikus poteriauti, skaityti ir rašyti lietuviškai? kas apžiūrės moteres ar darbininkus sergančius? ar-gi eis į protestonų ligonbutį, kur niekas su jeis negali susišnekėti, — niekas su jeis nemeldžiasi? kas priims neturtelius vaikus ypač mergaites, kurias kažinkokia nelaimė atveda į toki didelį miestą? — kur mielaširdingų seserų nėra, ipūla jos piktadėjų rankūsną ir žūsta.

Kad ir lenkai ir patjis neturtingieji anglikai reikalavo seserų mielaširdystės, kun. Valjmslei ir kun. Hughes užprašė vyskupui pavelijant garbingas zokoninkes Šv. Kotrinos, idant ant pagalbos atvažiūtu. Sseseris ant pirmojo balso pasišventė šitiems darbams, — pasimokino lietuviškos kalbos ir šitai jau atvažiavus į Liverpolį mokina vaikus, apžiuri ligonius ir t. t. Nė piningų, nė jokio turto neturėdamos, tikt Dievui pasitikėdamos, pildo jos toki didelį uždūtį. Tulas žmogus pirm išvažiavimo jų paklausė: iš kur maitinsitis ir namus užlaikysite? Bet Dievas ir žmonių meilė jas aprupina. Anglikai, prigulintįs prie Šv. Panelės

bažnyčios, lenkai ir lietuvinkai sudėjo savo skatikus, nupirko namus, gražei jūs ištaisė, kad ir seseris tenai galėtu gyventi ir kelius ligonius priimti. Bet sako, kad nevisi dar lietuvinkai išmano šito reikalo svarbumą, nė savo, nė savo brolių naudos nesupranta. Saserims jau teip gražei besidarbūjant ir jie jie, pasitikime, išreikš joms padėkavonę ir nesigailės savo skatikelio. Klioštorius reikalauja ir kningų dėl ligonių ir vaikų, — mažu gerbiamos Rėdystės nepasigailės joms nusiųsti veltū gerus laikraščius dėl vien-genčių naudos.

J. L.

Liepava. Kaip kitūse metūse, teip ir šiūse J. M. Vyskupas Palliulionas grįždamas iš Palangos sustojo Liepavoje ant keletos dienų. Rugsėjo 8 dienoje t. y. Užgimimo š. Marijos Paneles šventėje po summos dirmavojo žmones. Nemažas buris susirinko Liepavos katalikų: vargei tilpo ir naujoje bažnyčioje. Dėlto tai saulėlei gražiai šviečiant J. M. Vyskupas išėjo iš bažnyčios ir ant šventoriaus suteikė š. Sakramentą, — Patvirtinimą Tikėjimą. Nepaprastos apeigos ant šventoriaus surinko žmonių dar didesnį burį; ir kitų tikėjimo buvo atėję — visi stebėjos. Užbaigęs visas apeigas, atsistojo J. M. Vyskupas ir prakalbėjo į minę, primindamas išdalitas mylistas ir draug atsisveikindamas su žmonėmis, nes tą pačią dieną žadėjo išvažiuoti toliaus. Kalbėjo gražiai J. M. Vyskupas, o klausė žmonių minios; kalbėjo **lietuviškai**. Tarp klausytojų burio, kur buvo visokių kalbų žmonės, lietuvių ausyse praskambėjo motynos kalba. Ir lenkai, ir vokečiai, ir latviai galėjo numanyti, kad lietuviškoji kalba yra Viešpaties akyvaizdoje ligi kitoms kalba, kad dvasiškas Ganytojas trokšta tiktai pamokyti savo aveles, toje kalboje žodelį pratarti, kokią vartoja didesnioji klausytojų dalis, ir tūs pamokyti, kurie labiaus reikalauja mokslo. Lietuviai labai myli š. Tikėjimą, š. Bažnyčią, bet jų apšvietimas menkas — knigų neturi. Taigi lietuvius reikia įpatingai bažnyčioje mokyti, (dėlto kad jiems sunku yra kitur šviesą rasti). J. M. Vyskupas paliko gražiausį paveikslą gero Ganytojo — kunigams, kaip turi ganyti aveles tokiose parapijose, kur katalikai nevienos tautos ir nevienos kalbos; o Liepavos parapi-

jonius lietuvius, kaip augštoje garbėje turi laikyti savo motynos kalbą. Nevienas lietuvis karštą širdimi ir su ašaromis meldės už savo dvasišką Tėvą, kurs neužmiršo visų užmirštų lietuvių. Ne tikt neužmiršo, bet dar jūs įpatingai atžymėjo, prie savęs priglaudė. — Nevienas, sakau, lietuvis meldės, bet gal ne visi. Buvo, man teip regis, ir tokių lietuvių, kuriems nepatiko Vyskupo **lietuviškas žodis** (pamokslas). Buvo tai tie tėvai, lietuviai, kurie leidžia ir verčia savo vaikus mokyti lenkiškų poterių ir katekizmų, kurių ir vaikai ir tėvai nesupranta. Buvo tai tarnaitės — mergaitės, kurios išmokę šveplioti pusę lenkiškai, o kitą pusę maskoliškai su lietuvišku pridečku, nebenori kalbėti savo motynos kalbą, o eidamos ulyčią šneka teip balsiai tą svetimą sudarkytą kalbą, kad ir ulyčių valkiotos pasiklauso jų šnekėsio. Buvo tai fabriku-darbininkai, kurie nusipirkę kapelušį ir galešus, pardavė savo prigimtąją kalbą, o nemo-kėdami svetimų kalbų, pasidirbo sau maskoliškai-lenkišką kratinį. Tiems visiems veliju akis praverti ir pametus savo atkaklumą sekti pedais savo augšto Ganytojo. Jei J. M. Vyskupas visų žmonių akyvaizdoje iškelė tą mūsų lietuvišką kalbą, tai jau mums Lietuvos vaikams savo kalbą pamesti — negražu. J. M. Vyskupas parodė ir padarė tiesą — lietuvius pamokino lietuviškai, taigi ir patiems lietuviams reikia mokyties lietuviškai.

Tasai.

Liepavos mylima kamendorių kun. Indrulį iškelė į Altenburgą už kleboną. Trumpamę laikę kun. Indrulis teip mokėjo nupelnyti parapijonų gūdone ir meile, kad visi gailisi jo išvažiuojant, įpatingai lietuviai ir latviai, kuriūs par visą laiką mokino gražiais pamokslais, lietuviai ilgai neužmirš to savo kunigo — lietuvio.

A. a. Vytautas Juškevyčė.

Dievo Apveizda matomai tiria lietuvių kantrybę, kaip kitados š. Jobo: tai suteikdama jiems mylistas, tai vėl atimdama jas. Visoki yra žmonių reikalai, visokių reikia ir šelpiančių mylistų; tarp svarbiausiųjų šios dienos lietuvių reikalų yra ištraukimas savo tautos iš tamsybių gilumos, nudengimas nū jos užmiršimo ir paniekinimo. Tą svarbų uždūtį gali išpildyti tiktai išrinktieji, kurie prisirišimu prie

tėvynės, meilės karštumu ir savo žodžio galybę vienu kartu atriša akis kaip saviesiems, taip ir svetimiems. Prie tokių prigulėjo a. a. Vytautas Juška, arba Juškevyče. Kam Lietuvoje nežinoma Juškų giminė, dovanojusi mums tokiu du vyrų, kaip kunigas Antanas ir gimnazijos mokytojas Jonas? Pastarasis, nors apsirinko sau tulymą vietą (pirma Ekaterinburge, Permės rėd., o nū 1875 m. Kazaniuje), bet ilgai nepertraukė su savo Antanu netiktai broliško, bet ir patriotiško ryšio. Kun. Antanas visą gyvenimą padėjo berinkdamas visokias mūsų tautos palaikas: dainas, papročius, žodžius, o jo dideliu pagalbininku buvo brolis Jonas. Jų trisų išėjo didžiausis dainų surinkimas, aprašymas lietuviškų veselijų; šendien spaudžiamas da tebėra-lietuviškai-maskoliškas žodynas. Tiemdviem broliam mirus regėjos, užgeso Juškų žvaigždė, bet štai ant trumpo laiko vėl ji užzibo asaboje Jono sunaus. . . 16 d. kovo mėn. stoja prieš filiologiško fakulteto (Petrapylio universiteto) sąnarius jaunas, nes tik 26 metus varas magistrūtas privat-docentas sulyginamos gramatikos ir pirmą kartą skaito. Trumpamė laikę pažino jį Petrapylio mokslo vyrai. Mokslų Akademija išleidžia jį ištirti Džukų kalbą (Suvalkų rėd.), profesorius Fortunatovas perleidžia jam redagavojimą dėdės (kunigo Antano) žodyno; dėlto atvyksta į Velioną, kamė buvo tas žodynas parašytas, tiria žodžių akcentus arba priegaidas, kirčius; ant ateinančio pusmečio rūšias apgarsinti lekcijas: „Obzor zwukow i form litowskago jazyka“; įgija Petrapylje pažintis, padaro įtekmę mokytųjų buryje; rūšias su Mokslų Akademijos pagalbą padaryti litvanoliogų kongresą dėl apkalbėjimų apie statrašą, — bet smertis vienu kartu nukirto visus jo užmanymus, o likusiųjų lietuvių viltį veikei pašokti augštyn. Gailu! Širdį gela! Geriaus mums but buvę jo nematyti, ne-ką pamačius, padėti visą viltį ir — užsivilti. A! ką daryt! Lauksime, kol Apveizda teiksysis užstatyti jo vietą.

Įpatingas buvo tai žmogus, tokių nedaug tegimsta. „Varpas“ padūda No. 5 žinias iš jo gyvenimo; jas sunaudojame, rašydamę tą griaudingą atminimą. A. a. Vytautas gimė 19 d. rugpjūčio mėn. 1870 m. Į gimnaziją Kazaniuje pradėjo vaikščioti tik 1884 m. stačei į 5 kliaus, nes lyg to

laiko dėl mažos sveikatos mokės namie pas tėvą, karšta lietuvi, nenorėjusi teipogi, kad jaunas Vytautas iš mažumes priprastu prie svetimtaučių. Pabaigęs gimnaziją, įstojo tenpat į universitetą, į filioliogišką fakultetą, sekdamas savo tėvo pėdomis. Mokslas jam sekės, nes 1890 m. jau buvo fakulteto apdovanotas sidabriniumi medaliu už konkursinį darbą: „Istorija literatury i jazyka Kašubow.“

Pabaigęs universitetą su diplomu pirmojo laipsnio, geidė pasilikti ten pat, bet kada-gi nebuvo vietos, atvyko į Dorpatą ir čė 1894 m. išdavė egzameną sulyginamos gramatikos. Matoma Dievo Apveizda! Atvyksta į Petrapyli, neturėdamas jokios protekcijos ir tūjaus, kaip iš pieno išplaukia. Tai kam-gi mums ji vėl atimė? Tik tik užtekėjo jo garso žvaigždė, kaip apsirgo tūjaus po pirmojo skaitymo karštinę ir 9 bal. Dievui dušią atidavė, jaunas, kaip žiedas. Jaunas Broli — Lietuvi! Karšta tavo tėvynės meilė, rupestringas apie jos gerovę gyvenimas nepražus veltū; tu padėjei keletą akmenų į tėvyniško rumo pamatą; kitiems jau mažiaus bereiks. Tėgu bus tau lengva žemele ir atilsis už grabo.

Vaišgantas.

Mūsų Raštai.

„Garsas Amerikos Lietuvių“ nedėlinis laikraštis, išleidžiamas kun. A. M. Miliuko, III metai. Antr. Publishing Co. Shenandoah, Pa. Nord America.

Apie „Garsą“ galima pasakyti tiek, jog jis yra gražus, kalba įmanoma, romus, meilesnis už daug kitų lietuviškų laikraščių, ne pusėtinai, bet tikrai katalikiškas. „Garsas Amerikos Lietuvių“ skaitytojams stengias įtikti veikiu pranešimu iš visur naujienų, par tat jamė visokių žinių negana kad daug, bet ir pardaug, ne vien iš Amerikos, bet ir iš visur.

Lietuviams europiečiams, norintiems žiemos vakarus ir nū darbo liūsas valandas linksmei parleisti, velyjame nepasigailėti keleto skatikų ir dėl jo išsirašymo. —

„Lietuva“, nedėlinis laikraštis, išleidžiamas p. A. Olšewskio IV metai Antr. Chicago, Ill. 924 33 rd. St. America

„Lietuva“, nors teipo-gi mėgia reporteriją, vienok nepasirodo paprastai vadinamu „ulyčiniu“ laikraščiu kaip „Saulė.“ Visupirmu metas į akis jos paviršutinė išvaizda: popierius baltas, spauda — labai čysta, niekur neužtepta, litaros gražios, aiškios, lakštas ištiesas, nereikia rankų ištiesti, kiek tik gali, norint prieš savę išturėti (kaip tai „Šaulės“); žinios, kokios jos yra, išskirstytos pagal turinio, kiekvienas artikulelis su atsakančiu antrašu, — tai ir puiku ir paranku, iš karto metas į akis, kas yr, kas verta skaitymo, kas ne verta. (To viso, ant nelaimės nerandame patogiamę, bet be tvarkos „Rytę“) Vidurinė pusė teipo-gi gerai išsirodo, nors žinoma, da geriaus gali būti kas link išrinkimo medžiagos. Politiškos žinios — gražei apsakytos ir užtektinai aiškei, sanryšyje. Apsakymę kitų žinių, nors ir visumažiausių, matyti rupetingumą redaktoriaus, kalba graži, gryna, kiek galima, rašyta arba buklaus žmogaus, arba labai darbštaus, ne ant greitosios, par penktą dešimtą, pasišelpiant rūželeis, ko-tingi žodžeis pabaigti. Jei pereisime į feljetoną, tai atrasime ir ten daug žingeidingų dalykų: „Saulės“ „Tara-daikos“ vietoje yra rimti vertimai, kaip tai: Heilperno „Apie žemę ir kitus svietus, jų buvį ir babaigą,“ arba vėl „Istorija Suvienytų valstijų Amerikos ir jos konstitucija“ (11—19) puikus istoriškas veikalelis tik nežinau, ar verstas, ar originališkas ir vieno darbas, nes nėvienas numeris neturi parašo. Už visą p. Olšewskiui laimink, Dieve, o europiečiams — išsirašykite, nes verta vargo ir piningu. P. Olšewskis „biznio“ nevaro. —

„Vienybė Lietuvninkų“ Literatūros, mokslo ir politikos nedėlinis laikraštis — XI metai. Antr. Plymouth. Pa. America. Išdūtojas Jūzas Paukštis.

Tarp geriausiųjų Amerikos laikraščių paskaičiau „Lietuvą“ ir „Vienybę Lietuvninkų“ paskirdamas „Lietuvai“ pirmąją vietą; vienok yra daug dalykų, kurie neabejotinai priverčia atidūti „Vienybei“ pirmąją vietą. Savo švarumu, meilę išveizdą, vidurinią tvarką, palenkimu prie mokslo dalykų ir gryną dailią kalbą be abejojimo „Lietuva“ užima pirmąją vietą; tūtarpu visuseniausias iš lietuviškųjų laikraščių, rašytų

lotyniškomis raidėmis, „Vienybė Lietuvninkų“ pralinkia kitus, podraug su „Lietuva“, didumu savo turinio. „Vienybė L.“ yra du kartu didesnė už didžiausius Amerikos laikraščius „Lietuva“ ir išsiplėtusią į visas šalis „be jūstos“ „Saulė“, nors ta girias esanti visudidžiausią. „V. L.“ turi neatsitraukiančius rašėjus: 1) įženginių straipsnių. 2) Iš Lietuvos (daugiausiai iš Suvalkų rėd., šiek tiek ir iš Vilniaus rėd., o labai mažai iš Kauno rėd). 3) Iš kitur ir 4) iš lietuviškų dirvų Amerikoje. Apart jų talpina daugybę „įvairių raštų“, kaip tai sakant iš atsitikimo, netikėtai gautų ir išranda kas met ši tą iš ilgesniųjų su literatūrišką vertę veikalų, kaip tai, pernai spausdino par visus metus antrą dalį S. Daukanto: Lietuvos istoriją, kurią ir šimet toliaus traukia; dramą A. G. „Baisi gadinė“, Aleksandro Gužučio vertimą iš Mickevyčiaus „Diedų“, dainas surinktas Lietuvos pakraščiuose (paskutinis dalykas labai svarus, tik man regis, tos dainos užrašytos „Vienybėje“ nevisiškai taip, kaip žmonės dainuoja, o juk tik tokios teturi vertę), šiek tiek moksliskų raštų ir taip toliaus.

Šimet spaudina apart neatskiriamų dalių, dagi vertimus iš lenkiško J. K. „Neapleisk savo tėvynės“, „Dėdė ir jo seseris“, Brangiausios gerybės: „Žemė, tai yra tautos kunas“, Pranch'a: „Pabudžei airių gyvenimo“ „Vien. Lietuv.“ yra laikraštis krikščioniškas, neteip krikščioniškas, kaip Europoje, bet liūšiaus, kaip Amerikoje. Europiečiams iš karto nelabai tilpsta galvoje prietikei Amerikiečių prie Bažnyčios, dvasiškijos ir apskritai tikėjimo, „suracijonalizavimas“ tų dalykų: bet-gi giliaus išžiūrėjus pasirodo gan simpatišku dalyku, kamę žmonės iš tikro savo „racijos“, proto nenustoja. Jei protas paremia tą, prie ko širdis linksta, tai geras daiktas, remiami dalykai esti tvirti, o žmonės „lyg svaroje.“ Už tat „Vienybei“ užmetimo nedarome, tik rodijame vis-gi tarp straipsnių daliti šioki tokį išskyrimą, jei jie yra, nors tik ir regiamai, aštrus. Iš to atžvilgio „Lietuva“ yra daug programiškesnė ir romesnė, stačei labiaus kultivyrūta. „V. L.“ polemikoje tankei artinas prie „Saulės“ ir N. Gdynės“, norėdama pasakyti, jog kas nors pasielge tiktai nefaktiškai, apskelbia visiems, jog tas į pelkę įlindo, rasi tepė, padarė dėl „biznio“, nors

tai butu netiesa, ant kurios pati tankei šaukia. Pradinei jos straipsnei yra naudingi ir budiški; vieną tik užmestumime — neužtektinai švelną styliui: stylių ir šėip jau kalbai visamę laikraštyje palieka da daug laukti.

Europiečiai aną gan skaito ir mes nesteigiamies atitraukti skaitytojus, pasakome aiškei, jei vertą skaityti Amerikos laikraščius, tai tiktai „Garsą“ „Lietuvą“ ir „Vienybę Lietuvinkų;“ priekė jų visų (atskyrus „Rytą“) ant vietos Amerikoje kaštūja 2 dolieriu, o užmarėje 3 dol. („Rytas“ kaštūja tik 1 dol., užmarėje 2 rubliu;) tai-gi mokant 2 dol. verčiaus šimta kartų atidėti dėl tų trijų, nekaip dėl kitų.

„Kardas“ nedėlinis laikraštis I metus išdūdamas p. V. Karaliaus Baltimore Md. P. Budvietis, nors nedidelio mokslo, bet drįso pasidaliti su „Varpo“ ir „Ukininko“ skaitytojeis jog „laikraščių Amerikoje išėina 8, iš kurių 6 yra priedangą kunigijos, o 2 rėdomi progresiškoje dvasioje, kaip antai: „N. Gdynė“ ir „Kardas,“ bet vienas ir kitas vis-gi mažai teturi skaitytojų, nesa lietuviai beveik yra paskendę **prietarūse fanatyzo** ir apie **mokslą** mažai rupinas.“ („Varpas“ Nr. 5, „Ukin.“ Nr. 12). Tai-gi, anūt p. Budviečio, tūdu laikraščiu varo gryną mokslą be prietarų. Prietarais „mažo mokslo“ Budvietis ir „augšto“ mokslo Šliupas su Karalium vadina krikščionišką tikėjimą, jo apeigas, jau tai visa, kas tik priguli prie krikščionystės, toliaus — pripažinimą pasaulyje liūmų, kokios norint valdzios ir turtų nelygumo. Tūdu tadą laikraščiu užsiima pratinimu socialistiškų supratimų tarp lietuvių, nenustodami šiundyti anų ir prie anarkijos; spręsti apie tų dviejų laikraščių vertę, butu tas pats, ką spręsti apie patį socijalyzmą ir anarkyzmą, o tas ne keleis žodžėis apsakomas. Trumpai pasakysiu, jog krikščionija tokio socijalyzo, kokio pasekėjeis yra du redaktoriu augščiaus minetųjų laikraščių, nepripažįsta, aną peikia, su anū kariauja; o jau apie anarchiją nebėra ko ir kalbėti: anarkystų nekenčia ir persekioja, kaipo didžiausius nusi-dėjelius, žmogžudžius visi, kas tik tebeturi jautrumą ant teisybės, Teip tatai, nėvienam krikščioniui, remančiam savo gyvenimo budą ant Kristaus mokslo — meilės ir kantrybės — nepriguli skaityti ir anūs šelpiti, nes tai butu lygu su grieku.

Antrą atvertus iš jų nieko neišsimokysi. Žiurėdamę į žmones ir jų tvarką par labai siaurą ir vien tik par socijalizmo ir anarkizmo stiklulį, jųdu jieško ir rašo tiktai apie gyvenimo prajovus, prie kurių galėtu prikergti savo idiejas: šiundyti vienus ant kitų, keikti, ir mešlu drėbti ant tų, kuriems nepripažįsta vietos žmonių gyvenimę. Da-gi ir če jųdu susisiaurino, nes, nepripažindamę liūmų, (stonų), kariauja (?) tik su katalikišką, ypatingai lietuvišką, kunigiją; nepripažindamę turtų vienok, daugiausei jų mato . . . vėl kunigų rankosę. Tiesa, kartais kunigai bereikalo susirenka ir po keles dešimtis tukstančių, tai yra peiktinas daiktas, to vienok negalima pasakyti apie visus, arba nors apie didžiąją dalį, bet tik apie mažąją ir tai senesniųjų dalį. Tai da nevadinas — kapitalizmu. Jų piningams daugiaus galime užmesti nenaudingumą, gulėjimą be vertės, kaip paprastai esti pas šykštūklus, bet labai retai, kad tie piningai savo kruvą nusmaugtu mažturčius; kokį tiktai artikulą išvysi tū dviejūse broliūse, ypač „N. Gad.“, nors vardas patraukti ir daug žadėtu, visados vienok ant to paties išeis; pasakę dešimtį moksliskų žodžių, tūjaus prietaikins prie gyvos asabos-kunigo ir jau lyg galo drabstys tokeis mėslais, jog Europoje už kiekvieną žodį atsakytu prieš teisdarių už pažeidimą žodžių; bet Amerikiečiui nesupranta šlovės, asabiškos vertės, paprasto viežlibumo; jų negūdoja ir leidžia par tat tū pačiu užsimokėti. Tūdu laikraščiu neina keliu kitųjų, nerenka smulkių „visokių“ žinių; jų artikulai vis yra ilgesni ir šiek tiek užbaigti, — tas butu pagirtinas, bet ir jie iš priežasties programos siaurumo yra nesvietiškai nūbodūs; pirmamiamę N apie socijalizmą, jų darbininkus ir apie nedorumą kunigų, ir dešimtamę, ir galiniamę vis tas pats. O jau kalba — kalba! bėgk į šalį, „Saulė,“ su savo „taradaiką“! kur tau susilyginti! Paveikslelis: „Ar ilgai mes busime po vadu visokių jųdu žandarų? (supr. — kunigų) Ar ilgai tarnausime gyvatiškai sėktai Romos driežų: („N. Godynė“ N. 33). Užteks: mėšlo žodžius ir kitų keiksmus gėdžiūs ir biaurinūs privedžioti. Tai-gi apart „mokslo,“ jog socijalizmas užteks žmonėms ir užstos krikščionijos vietą, mes nematome **nėkokio kito mokslo**, o apsakinėjimo budas ir artikulų verti greičiaus

atstumia žmogų, nekaip patraukia prie savo idiejų. Jų kovojimo budas parodo vertę pačios idiejos, už kurią kovoja!

Užbaigdame tą trumpą apžvalgą lietuviškųjų laikraščių, da kartą pasiskaitykime anūs. Prūsų Lietuvojo, Tilžeje išaina lotyniškėmis litaromis:

1. „Tėvynės Sargas,“ mėnėsinis 1.

2. „Apžvalga,“ mėnėsinis 1.

3. „Ukininkas“ dvinedėlinis ir

4. „Varpas,“ mėnėsinis 1.

Amerikos Lietuvoje nedėlinei:

1. „Lietuva,“

2, „Vienybė Lietuvninkų,“

3. „Garsas Amerikos Lietuvijų“

4. „Rytas.“

5. „Tėvynė“ mėnėsinis 1. Mt. Cermelyje, Pa. Amer. išaina kaipo organas „susivienijimo“, bet mes ano nė akių neregėjome ir dėlto neminime.

6. „Saulė“

7. „Kardas“

Tatai iš viso net 11! Apart tų Prusai da turi keturius laikraščius, rašytus vokiškėmis arba gotiškėmis litaromis.

1. „Nauja Lietuviška Ceitunga“ išleidžiama du kartu kas nedėlę.

2. „Tilžės Keleivis“ du kartu par nedėlią.

3. „Lietuviška Ceitunga“ nedėlinis.

4. „Konzervatyvų Draugystės Laiškas“ nedėlinis.

Iš viso 15!! skaitlius nemažas. Širdis plakas iš džiaugsmo, kad pradedi anūs rokūti. Tiesa, iš jų keletas paskirta į šiukšlyną, keletas tik draiko romų dalykų bėgį, bet visi iš vieno užlaiko lietuviškos dvasios gyvybę; ir šiukšlos geros trašai, ir draikytojei geri, kad verčia judėti, ginties ir neužmigti. Vis tai protingas Apveizdos surėdymas!

Turėkime, Brolei, viltį, jog Lietuva teip nubudus, neb- užmigs vėl, bet kas kart labiaus prasitrins sau akis, kad ir bus aštrei persekiojama. Laimink, Dievė! *Vaišgantas.*

Patarmės dėl staliorių.

§ 4. Medžių lyties mainymos.

Nukirstas medžias, ar tai kaipo medega, ar kaipo išdirbinis, sausai bestovėdamas, susitraukia, susproginėja, susisuka, o drėgmėje išbrįsta.

Susitraukia medžias labiaus skersai, neg išilgai; tokiū-pat budu ir **brįsdamas išsiplečia**. Apskritai sakant, kietesniejie ir svaresniejie medžiai labiaus susitraukia ir išbrįsta už minkštesniūsius ir lengvesniūsius. Jū didžiaus džiudamas susitraukia skersai, jū **sproginėja**. Užvis sveikiausioji temperatūra mediniams išdirbiniams 12° — 17° R., tai yra: kurinamos trobos temperatūra.

Politurūtiejie, lekeriūtiejie ir maliavotiejie išdirbiniai daug mažiaus tebijo dregmės ir atmainų oro.

Sekanti eilia parodo, kurie medžiai už kuriūs daugiau susitraukia **skersai**.

1. Ažūlas vasarinis	8,65 ⁰ / ₀	10. Klevas	4,71 ⁰ / ₀
2. Skroblas	7,10 ⁰ / ₀	11. Liepa	4,70 ⁰ / ₀
3. Skirpstas (buk)	6,00 ⁰ / ₀	12. Eglė	4,69 ⁰ / ₀
4. Obelis	5,95 ⁰ / ₀	13. Glūsnis	4,20 ⁰ / ₀
5. Beržas	5,94 ⁰ / ₀	14. Vinkšna	4,20 ⁰ / ₀
6. Alksnis	5,84 ⁰ / ₀	15. Pušis	3,30 ⁰ / ₀
7. Ūsis	5,67 ⁰ / ₀	16. Jūdmedis (heban)	3,10 ⁰ / ₀
8. Ažūlas žieminis	5,42 ⁰ / ₀	17. Raudonmedis	
9. Akacija	4,85 ⁰ / ₀	(mahagoni)	1,44 ⁰ / ₀

Nebus pro šalį meistrams žinoti, kurs medžias bedžiudamas daugiau susitraukia **išilgai**; parodys tatai šita tabela:

1. Skroblas	8,55 ⁰ / ₀	10. Akacija	1,36 ⁰ / ₀
2. Alksnis	8,50 ⁰ / ₀	11. Klevas	1,31 ⁰ / ₀
3. Glūsnis	6,00 ⁰ / ₀	12. Liepa	1,20 ⁰ / ₀
4. Beržas	4,90 ⁰ / ₀	13. Raudonmedis	
5. Ūsis	4,90 ⁰ / ₀	(mahagoni)	1,10 ⁰ / ₀
6. Ažūlas žieminis	3,56 ⁰ / ₀	14. Obelis	1,09 ⁰ / ₀
7. Vinkšna	3,21 ⁰ / ₀	15. Pušis	1,04 ⁰ / ₀
8. Skirpstas (buk)	2,70 ⁰ / ₀	16. Eglė	1,04 ⁰ / ₀
9. Ažūlas vasarinis	2,50 ⁰ / ₀	17. Jūdmedis (heban)	0,10 ⁰ / ₀

Tėmė 1. Ažūlas vasarinis tūm skiriasi nū ažūlo žieminio, jog žieminio ažūlo lapai rudenį norints pageltonūja, bet nekrinta, o nukrinta tiktai galop žiemos arba pavasari; ir gileles turi didesnes (žieminis až.).

Tėmė 2. Čę padūdame vidutinius skaitlius; bet gali atsi-tikti daug didesnis ar daug mažesnis susitraukimas, kaip išilgai taip ir paskersai.

Sukimos (persimetimas) medžio bedžiunant yra svarbi yda; priežasties pridera jieškoti nevienodamę džiuvimę įvairių rąsto ar lentos dalių. Aplinkširdinė dalis užvismažiusiai susitraukia bedžiudama. Supjaukim roną į lentas ir, dėl prabos, džiaudami sukraukim jas tokiamę pat padėjimę prie kita kitos, kaip pirmiaus kad gulėjo lik dar neišskirstytos, arba galime ir visai neskirsty-dami džiovinti, dėl prabos, tūkart pamatysime, jog lentos bedžiū-damos riečiasi ir visūmet pastato kuprą ant širdies (širdin linkai), kaip parodyta ant 1 paišinio, o širdinė lenta pasiliekti neimaž nesusirietusi, tiktai jos kraštai truputį susitraukia (veždėk 2 paišinio). Labai retas medžias turi tiesias rieves, arba kartas; daugiausiai medžio rievės yra susisukusios, kartais daugiau, kartais mažiaus; nū to medžias bedžiudamas persi- kreipia, susisuka, persimeta. Todėl staliorius turi taip suskirti ir su- statyti išdirbinio dalis, kad jis ne- pagestų nū sukimos ir traukimos medegos, jai bedžiunant. Užvis- daugiausiai turi atminti, į katraį šalį lenta bedžiudama pastatys kuprą; todėl, klejūdamas lentas, jų nugaras, arba kupras, turi atgręžti kaskart į kitą šalį, tai yra: vienos lentos nugarą atgręžti į vieną šalį, antros į kitą šalį ir tt.

P. 1.

P. 2.

(kaip parodyta ant 3 paišinio).

Sproginėjimas. Dėlko medžias bedžiudamas sprogi- nėja (suskyla)? Dėlto, kad paviršis ir galai greičiaus iš-

P. 3.

džiuna, vidurys paskiaus; paviršis ir galai pirmiaus džiudami, pirmiaus nori ir susitraukti, bet vidurys neleidžia, dėlto kad jis dar neišdžiuvęs — nū to medžias ir sproginėja (skeldėja), o užvislabjusiai sproginėja galai, dėlto kad jie staigiaus džiuna. Plyšiai eina spinduliais nū širdies balan linkai. Kad medega nesproginėtu, nereikia jos staigiai ir smarkiai džiovinti, bet išlengvo. Dėl nesproginėjimo galų, reikia jų užtepti karštais klejais ir aplipdyti popierium; pertat galūse atsiranda daug smulkių plyšių, vieton nedaugelio, bet gilių. (Brangius užrubežinius medžius džiovinant, netiktai galus užklejūjama popierium, bet ir išilgai visą medgalį aptepama fernicu, arba pakostu, užmaišytu maliava) —

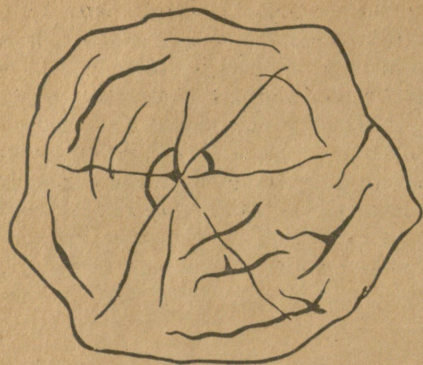
§ 5. Medžio ligos ir ydos.

1. **Viršunės arba galunės padžiuvimas** parodo, medžio pradėta sirgti. Pradžioje tos ligos medžias tebėra deras stalioriškai medegai; bet ilgainiui, ligai išsenėjus, visa aplinkširdinė, arba vidurinė, medžio dalis randasi betrunėjanti ir staliorystei nebederanti.

Ūksas (drevė, kiaur. vid.) yra svarbi yda, ir išdrevėję medžiai nebedera staliorystei, norint drevė (ūksas) butu labai maža. Jei drevė nėra regima iš oro, tūkart galima pažinti užgavus kirvio pentimi: kur yra drevė, ten užgavus girdisi neaiškus, žemas, kimus bildesis. Visa priedrevinė dalis yra sutrunėjusi.

Rausva pietmė einanti išilgai medžio atsiranda nū drėg-mės, pakliuvusios po žievę; ta vieta yra sutrunėjusi, reikia ją prašalinti, bet visam medžiui nevodyja, kurs gali būti geras.

Pagal rievinius sproginėjimas. Medžias sproginėja (skyla) spinduliais nū širdies balan linkai — čę dar ne yda. Bet kartais atsitinka, kad medžias suskyla (susproginėja) į rinkį, arba apskričiai, tai yra pagal medžio rieves (kartas), kaip parodyta ant 4 pašinio; tenai jau svarbi yda. Medžiai su tokiais

P 4.

baimės. Ilgainiui vėžys pereina visan medžian ir pagadina jį.

Puvymas kaip gyvo medžio, taip nukirsto ir, apskritai, medegos yra tai yda, su kurią užvistankiausiai prieina atsiryžti stalioriu. Nedaug tegalima pasikliauti medžiu, kurs dar ant kelmo pradėjo puti; tankiausiai toks medžias nusikerta budamas jau užkrėstas punamą ligą, kuri paskui žengia tolyn. Staliorius turi mokėti išskirti sveiką medegą nū punančios. Teneužmirštie, pietmes ant lentų ar ant rąstų esant -puvimo ženklą: reikia perbrėžti per tas pietmes ylą. Punantį medžią yla giliaus įbrėš, o ant sveikųjų vietų bryžys bus smulkesnis. Užvisveikiausiai pradeda pūti širdis ir balanas, kuriūs prašalinus, sveikosias dalis galima vartoti.

Puvimas yra tai antkritinga liga, todėl punančios medegos nereikia guldyti draugėn su sveikąja, kad neužsikrėstu. Medžiai, žiemą kirsti, ne taip veikiai pradeda puti ir kirmėti. Nū puvido užlaiko medžią 1) išdžiovinimas karštame (lik 90° R.) pakurę (pečiuje), 2) šutinimas karštu garu ir 3) prigirdymas medžio variniu kumparosu (vokiškai vadinu Kupfervitriol, rusiškai miednyj kuparos). Du pirmūju budu jau esame išaiškinę pirmiaus. Dėl prigirdymo variniu kumparosu, guldo rąstą ant žemės, įpjauna daugiaus neg pusiau, palikdami mažą dalelę neįpjautą; tadą

aplinkiniais plyšiais nekūmet nėsti sveiki, ir todėl reikia saugoties tokios medegos.

Užaugusius įkirčius reikia išmesti, nes ir ten medega silpna, greitai brįstanti ir punanti ir neprijemanti dažyvės.

Vėžys apsireiškia šlapios ir vien tekančios žaizdos (ronos) paveikslę; tai tankiausiai lapūtųjų veislių liga. Lik ta žaizda nėra erta, galima išpjauti, ir likusią medegą vartoti be

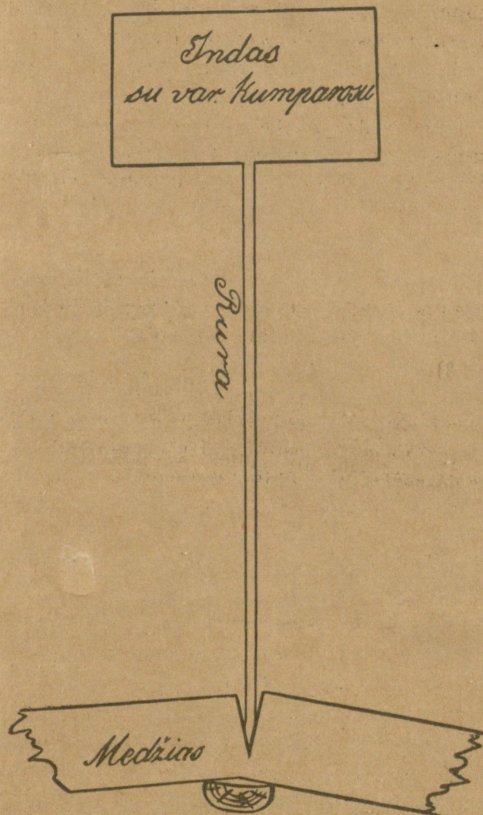
apačion įpjautos vietos pakiša kyli, pertat vidurys rąsto truputį pasikelia. Prasikėtusion (praplėston) įpjovimo vieton įstato laibą švininę rurą (trubelę, arba dudelę), kaip parodyta ant 5 pašinio. Ta trubelė turi keletą aršinių ilgio; kitas jos galas suvienytas su

P. 5.

indu, kuriamę talpinasi varinis kumparosas, ištirpintas jėmant 1 svarą ant viedro vandens (20 kvartų). Žinoma, įpjautąją vietą užlipdo pakulomis (nūšukomis) su dervą (sakais, smalą). Tada var-kumparosinis vandū su didžiu spaudimu išivaro medžian, per-eina kiaurai per visą ir išteka abiem galais. Po 3 lik 6 dienų, kad medžias bus jau persigėręs, galės jį džiovinti priprastu budu. Prigirdytas variniu kumparosu medžias sunkiaus esti apdirbti.

Nū kirmgraužavimo užlaikoma džiovinant medžią šaltūse dumūse. Arba, prigirdant kalkiniu vandenimi šiteip: medgalius sudea dūbėn, antpila vandenimi, antmeta luitus nege-

sytų kalkių ir išmaišo. Po 2 ar 3 mėnesių medgalius išema ir džiovina. Mebliams kirmgraužūjant, reikia visas skydeles užlieti

terpentinu, arba spiritu, arba benzinu, arba atmieštą druskinę rugštimi.

2. **Dvigubas balanas** tankiaus neg kitūse medžiūse atsitinka ažuolė ir ūsyje, gadina medegą, atimdama jai tvermę. Antrasis balanas atsiranda kartais viduryje medžio, kartais netol širdies. (Veizdėk 6 paišini.) Balaną reikia butinai prašalinti, nes jis yra minkštas ir greitai puošas.

P. 6.

Jei antrasis balanas yra kietas, ne minkštesnis už visą medžią, tūkart galima jį palikti neišmetus (reikia todėl pabandyti ylą).

Gumbai atsiranda tankiausiai toje medžio vietoje, kurioje jis yra sproges (skilęs) nu šalčio; aplink tą plyšį apauga gumbas.

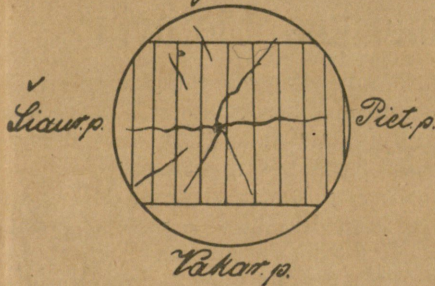
Lengvumas. Jei medgalis yra žymiai lengvesnis neg kaip priprastai turi būti, tai ženklas, jį esant nestiprą, o rasint ir betrunėjantį. Dėlto didieji meistrai, pirkdami medegą iš krautvių, pirmiaus ją pasveria, dėl žinios, ko ji verta.

§ 6. Pjovimas rąsto į lentas.

Šiaurinė medžio šalis yra kietesnė ir stipresnė už pietinę; o žinomas yra daiktas, jog nevienodo kietumo medžias ir džiuna nevienodai, nelygiai; iš to, turbut, paėina ir gilūs plyšiai išilgai visą rąstą. Pjaunant medžią į lentas, reikia pataikyti, kad visa lenta butu vienodo kietumo; todėl pjuviai turi eiti nu vakarinės rąsto šalies ant rytinės, arba nu rytinės rąsto šalies ant vakarinės. (Veizdėk 7 paišini.)

P. 7.

Ryt. puse

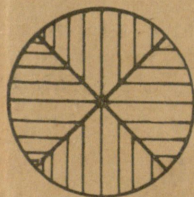

Tūkart šiaurinė rąsto šalis dūs kietesnes lentas, pietinė — minkštesnes; vidurinės lentos skaitoma per geriausias stalioriškai medegai.

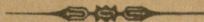
Nūširdiniai spinduliai nekuriūšę medžiūšę yra regimi ir tūkart suteikia medegai puikią yšvaizdą, darydami vietomis blizgulėlius. Medžio risunkas jų bus puikesnis, jų daugiaus bus regima tų blizgulėlių; įpatingai galima

tatai pasakyti apie pjovimą į lentas ažuolo. Užrubežėje, o įpatingai Goliandijoje, ažuolinius rąstus patpirma supjausto į keturias dalis, pjaudami per širdį ir paskui pjauna lentas, išilgai nūširdinius spindulius, kaip parodyta ant 8 paišinio. Tokiu budu supjausčius medžią į lentas, gaunama puikų braižinį (risunką) ant paviršio. Per ilgą laiką goliandiečiai slėpė tą lentų pjovimo budą, ir pertatai tulas mislyjo, goliandiškį ažuolą priderant prie įpatingos veislės.

Antanas Dailidė.

P. 8.

A p g a r s i n i m a i .

„Garsas Amerikos Lietuvių“

geriausias ir pigiausias nedėlinis Amerikos lietuviškas laikraštis. Padūda naujausias žinias iš viso svieto ir iš Amerikos. Teipo-gi praneša savo skaitytojams daug žinių apie darbus t. y. kur kaip darbas einasi Amerikos miestuose.

„Garsas“ talpina teipo-gi puikias istorijas dėl pasi-skaitymo. Yra tai tikrai katalikiškas laikraštis; redaktoriumi jo yra kun. A. M. Miliukas, žinomas lietuviams, kaipo pertaisytojas anais metais „Vienybės Lietuvinkų“.

Kiekvienas privalo skaityti „Garsą“, o ypat tie, kurie nori keliauti į Ameriką. arba gauti gerą darbą.

„Garsas Amerikos Lietuvių“ kaštūja ant metų Amerikoje 1 dolerį, (Prusūse prisiunčiant į parubežį) 5 markes.

„Tėvynės Sargas“ skaitytojams, kurie užsisteliūs „Garsą“ per „Tėvynės Sargo“ redakciją, jis kaštūs tik keturias markes su prisiuntimu į Tilžę arba į parubežį.

„Garso“ antrašas:

Garsas Publishing Co.

Shenandoah, Pa. Nord America.

Atsakas rėdaktorius F. Saunus Tilžeje; prie jo siųst raštus, rankraščius ir pinigūs; pas jį teipogi laikraščio krautuve. Antrašas:

Herrn F. Saunus, Tilsit Wasserstr.

Spaudinta pas J. Šenkę, Tilžėje.